

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra anglistiky

Diplomová práce

Etické aspekty obrazu lesa v díle N. Hawthornea

The Image of the Forest and Its Ethical Aspects in
the Work of Nathaniel Hawthorne

Vypracoval: Jan Louda, A_j - D/ZŠ, VI. ročník
Vedoucí diplomové práce: PhDr. Kamila Vránková, Ph.D.
2010

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Etické aspekty obrazu lesa v díle N. Hawthornea vypracoval samostatně s použitím pramenů uvedených v bibliografii.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě, fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 10. 10. 2010

Jan Louda

Poděkování

Touto cestou bych rád poděkoval PhDr. Kamile Vránkové, Ph. D. za trpělivost, cenné rady a pomoc při vypracování mé diplomové práce.

Anotace

Náplní práce je analýza a interpretace literárního díla N. Hawthornea, konkrétně tématu lesa a jeho etických aspektů v rámci jednotlivých příběhů. Východiskem práce je obecný vztah americké literatury a tematiky lesa, který má navíc základ v historii kolonizace amerického kontinentu a utváření novodobého amerického národa. Hlavním cílem práce je pak poukázat na specifickou roli lesa v americké literatuře (zde zejména vliv puritanismu, romantismu a transcendentalismu). Dalším cílem je nalézt odpověď na otázku, zdali toto prostředí v Hawthorneově díle skutečně zastupuje důležitý morální aspekt a ovlivňuje chování jak jednotlivých osob, tak celé společnosti. Odpovědi na tyto otázky přináší hlavní část diplomové práce, která je založená na rozborech jednotlivých textů, románů a povídek, ve kterých se prostředí lesa přímo střetává s problematikou morálky a víry.

Abstract

The diploma thesis is focused on analysis and interpretation of Nathaniel Hawthorne's literature work and its specific theme: the role of the forest and its ethical aspects in particular stories. The principle of this work is focused on general relationship between American literature and the theme of the forest, which is deeply rooted in the history of American colonization and creating new American nation. The main aim is to point out the specific role of the forest in American literature (especially the influence of puritanism and transcendentalism). Another aim is to find out if the forest really represents important moral aspects and influences the behaviour of both individuals and the whole society in Hawthorne's work. Answers to these questions can be found in the fundamental part of the diploma thesis, which is based on the literary analysis of particular texts, novels and short stories, in which the world of the forest is confronted with the problems of morality and faith.

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Místo lesa v literatuře.....	3
2.1 Les jako dějiště literárních osudů.....	3
2.2 Les a počátky americké kolonizace.....	5
2.3 Svět jedince a společnosti versus rozsáhlý prostor Nového světa	6
2.4 Les v americké literatuře	10
3. Vstup do lesů N. Hawthornea	16
3.1 Nathaniel Hawthorne a jeho život.....	16
3.2 Nathaniel Hawthorne a svět literatury.....	18
3.3 Místo lesa v díle N. Hawthornea.....	19
4. Les: Srdce temnoty.....	22
4.1 “Mladý hospodář Brown“: charakteristika postav a děje.....	22
4.2 Prostor lesa	24
4.3 Les jako srdce temnoty	26
5. Les: Místo kletby a pokání.....	30
5.1 “Pohřeb Rogera Malvina“: charakteristika postav a děje	30
5.2 Prostor lesa	32
5.3 Pokání v lese	33
6. Obraz lesa v povídce “Ethan Brand“	39
6.1 Charakteristika děje a postav	39
6.2 Prostor lesa	40
6.3 Les a nalezení lidské hříšnosti	41
7. “Májka na Veselém vrchu“ – les jako místo štěstí a svobody	43
7.1 Úvodem	43
7.2 Historické pozadí povídky	43
7.3 Les a společnost Veselého vrchu	44
7.4 Puritáni: strážci pořádku a víry?	47
7.5 Závěrem k “Májce na Veselém vrchu“	49
8. Les: útočiště a symbol krásy	50
8.1 Les jako útočiště v americké literatuře.....	50
8.2 Šarlatové písmeno	52
8.2.1 Charakteristika postav a děje	52
8.2.2 Prostor lesa	54
8.2.3 Hester a proměny v lese	56
8.2.4 Dítě u potoka: role Perličky	59
8.2.3 Les a ženy: etický a estetický aspekt.....	61
9. Závěr	62
10. Summary	65
11. Bibliografie	67
11.1 Primární literatura	67
11.2 Sekundární literatura	67
11.3 Internetové zdroje.....	68

1. Úvod

Nathaniel Hawthorne je autor, který svojí tvorbou překračuje hranice žánrů a zároveň ve svém díle spojuje rozdílné literární styly. V jeho díle nalezneme jak prvky romantismu, tak i gotického románu. V některých ohledech se na okolní svět dívá pohledem literáta, kterého bychom přiřadili k transcendentalistům. Jedno je jeho dílům, ať je to rozsáhlejší román jako *Šarlatové písmeno* (*The Scarlet Letter*) nebo kratší povídky, společné. Hawthorne vyniká tím, že na malém prostoru dokáže rozehrát poutavý příběh, který je navíc často založený na věrohodných historických reáliích.

Velmi silná je v jeho díle i psychologizace postav. To, co se odehrává v nitru postav Hawthorneových děl, je mnohdy důležitější než vnější okolnosti. Nebyl by to však Hawthorne, aby si neuvědomoval vzájemnou propojenost těchto dvou aspektů, to, že jedno neexistuje bez druhého. Veškeré toto uvědomění a komplexnost jeho díla z něj dělají moderního autora. Ostatně tak ho ve své sbírce esejů o tomto autorovi označil A. N. Kaul. Doslova o Hawthorneovi píše: „*A deeply American writer, Hawthorne is also a peculiarly modern author*“¹ Příznačným označením je i hluboce americký autor. Hawthornea nelze snad výstižněji charakterizovat, neboť ve svém díle podává originální a nikterak idealizovaný obraz Ameriky, která je postupně osidlována stále novými a novými vlnami mužů a žen ze starého kontinentu, Evropy. Co si Hawthorne zcela jasně uvědomuje, je první věc, na kterou zde nová společnost narazí: nové, neprobádané území, které leží ihned za hranicemi právě vznikajících osad. Toto území pokrývá nejčastěji právě les.

Zjistit, zdali tato konfrontace světa lidí a světa neprobádaných lesů v sobě obsahuje nějaký etický aspekt, bude jedním z cílů této mé práce. Protože Hawthorneovo dílo obsahuje prakticky veškeré literární styly a rysy doby, ve které působil, bude nutné se pozastavit i nad světem literatury, který v té době v Severní Americe existoval. Nathaniel Hawthorne, to není jen řadový zástupce literatury romantismu. V jeho tvorbě nacházíme i silné prvky transcendentalismu, gotického románu a dokonce i určité prvky mytologie či pověstí, které Hawthorne nejednou uměle prezentuje ve formě až jakéhosi hororového vyprávění.

Další část práce jsem se rozhodl věnovat krátkému pozastavení nad životem Nathaniela Hawthornea, neboť jeho dílo vychází i z určitých rysů jeho osobnosti či rodinných vazeb. Důležité je také prostředí, kde strávil většinu svého života – Nová

¹ Kaul, A.N., ed., *Hawthorne: A Collection of Critical Essays*, 1966, s. 1.

Anglie, místo s nejsilnějším zastoupením puritánské víry, ke které, jak uvidíme, měl Hawthorne ne zcela jednoznačný vztah.

Obsahem následující a stěžejní části práce bude rozbor jednotlivých literárních textů, které nám pomohou poznat vztah člověka a rozsáhlého prostoru lesa v díle Nathaniela Hawthornea.

Zde jsem se rozhodl rozdělit diplomovou práci do několika úseků, které se snaží postihnout základní tematické celky, které můžeme v Hawthornově díle naléznout, budeme-li se zabývat jeho pohledem na svět lesa. Jak již bylo zmíněno, pro Hawthornea je příznačná určitá komplexnost zkoumaného tématu. Právě zde narazíme v jeho vnímání lesa na několik rovin. Les, to může být zlé a nebezpečné místo. Důležitou otázkou pro nás však bude, je-li to lesem samotným, nebo tím, co do něj vnáší člověk. K zodpovězení této otázky nejlépe poslouží povídka "Mladý hospodář Brown" ("Good Youngman Brown") a "Ethan Brand" ("Ethan Brand"). Podobné téma lesa jako zlého místa se objevuje v povídce "Pohřeb Rogera Malvina" ("Roger Malvin's Burial"). Jak však uvidíme, les zde není a priori místo nějaké temné magie, ale dějiště tragédie, kterou do ní vnese sám člověk. V dalších textech N. Hawthornea již les neplní natolik temnou funkci, spíše naopak. Na utváření novodobého amerického národa a názorovou i náboženskou nejednotnost Hawthorne upozorňuje v črtě "Májka na Veselém vrchu" ("The Maypole of Merry Mount"). K transcendentalistům má pak Hawthorne nejbližší ve svém slavném díle *Šarlatové písmeno* (*The Scarlet Letter*). Jestli zde však existují nějaké rozdíly např. oproti *Waldenu* Henryho Thoreua, to bude jen další z řady důležitých otázek, na které se pokusím v této práci nalézt odpověď.

2. Místo lesa v literatuře

2.1 Les jako dějiště literárních osudů

„Les je tím nejzazším pomezím, kde člověk může zažívat dobrodružství a setkávat se s lidmi.“² Takovouto definici lesa nám předkládá Jacques Le Goff, přední znalec historie a kulturního prostředí středověku.

Nejen ve středověku, ale i dávno před ním, byl les zcela zvláštním a výjimečným místem, ačkoli pokrýval velké území. Výjimečným byl zejména v mysli lidí. Ti považovali les za místo, kam cesty běžného člověka vedly jen zřídka. Les znamenal sice mnohdy součást obživy, lidé odtud získávali dřevo, bylo zde možno najít i potravu ve formě plodů a zvěře. To vše se však často dělo více na okrajích lesa. Do hloubi lesa, daleko za jeho hranici, se odvážila již málokterá lidská bytost. To, jak lidé nazírali les, je možné nalézt už v dávných legendách a pověstích tradovaných z generace na generaci. V těchto příbězích je les nejčastěji popisován jako místo tajemné, obývané neznámými tvory nebo opředené kletbou. V pohádkách poté les zastupuje jeden z nejstrašidelnějších aspektů celého děje. Často zde totiž hrozí hlavním hrdinům určité nebezpečí, stačí zmínit pohádky jako „Červená Karkulka“ či „Perníková chaloupka“.

Les se také stává místem, kde dochází často k významovému dějovému zlomu. Vrátime-li se však k definici Le Goffa, všimneme si však i další stránky lesa. Les je též útočištěm. Bohatá šlechta zde nachází odpočinek a rozptýlení například ve formě honů na divokou zvěř. Zde je třeba poznamenat, že to se často dělo ve vyhrazených revírech, oborách. Prostý člověk, pokud hledal v lese určité útočiště, byl odkázán na les divoký, v mnoha případech rozsáhlý a neprobádaný. Už v té době mohl být opředen nějakou dřívější legendou, tudíž vstup do něj s sebou nesl i určitý předsudek, tušení dobra či zla. S takovýmto lesem se můžeme setkat například v příběhu o Robinu Hoodovi. Sherwoodský hvozd je v myslích lidí místem, do kterého nelze vstoupit, aniž by člověk dal v sázku vlastní život. Přesto to mnozí udělají, neboť nemají na výběr. Rozsáhlý temný hvozd je tím nejlepším místem, jak se ukrýt před nepřítelem, před šlechtou či před nějakým trestem. Podobný motiv nacházíme např. v pohádce o „Sněhurce a sedmi trpaslících“, u nichž v jejich lesním sídle nalezne nakonec Sněhurka útočiště a útěchu.

Setkáme se i s případy, kdy lidé odcházejí do lesů dobrovolně. *Tito lidé hledají ústraní, aby zde žili jako přírodní lidé.*³ Jak bude později zmíněno, takový příklad

² Le Goff, J., *Středověká imaginace*, Praha 1998, s. 70.

nejlépe ilustruje útěk Henryho Thoreaua do divočiny popsany v jeho knize *Walden (Walden, or, Life in the woods)*.

Zamyslíme-li se nad podstatou člověka, je zřejmé, že společně s ním pronikalo do prostředí lesa i všechno dobré a zlé, co souvisí s celou společností, ale také s každou individuální lidskou bytostí.

Temný a strašidelný les, ale i les jako místo záchrany či dokonce spásy, toto rozporné místo ve spojení s tím nejlepším i nejhorším, čeho je člověk schopen, se pak muselo logicky stát námětem mnoha literárních děl, a to nejenom pohádek, ale i románů, povídek či básní. Vždy se zde vychází z klasické premisy, že les je bodem zlomu – v ději, či v životě hrdiny, který do něj vstupuje. Jak ještě dále uvidíme, nejčastěji je to určitá iniciace či zkouška, která buď vede k úspěšnému pokračování hrdinova putování (či žití vůbec) nebo končí katastrofou, selháním.

Zajímavým způsobem definuje les Daniela Hodrová ve své práci *Román zasvěcení* (Jinonice 1993). Zde proti sobě staví les pohádkový či kurtoazní a les symbolické smrti. V prvním případě se setkáváme s převážně dobrodružně konstruovaným příběhem. Jedná se o pohádky či rytířské příběhy plné dobrodružství, mnoha různých setkání, soubojů a menších či větších zkoušek, jimiž se však hrdinům daří projít.⁴ Les symbolické smrti naproti tomu staví člověka do zcela jiné situace. Tento les „představuje prostor, kde duše bloudí, kde adept přichází o rozum a ztrácí paměť, území plné nebezpečství, kterým je třeba projít na cestě k zámku zasvěcení. Les a zámek jsou protiklady temnoty a světla, světa a duše, hmoty a ducha, překážky a cíle, chaosu a řádu.“⁵

Opět se tak setkáváme s lesem jakožto místem velké náročné zkoušky, která vede k zasvěcení do zcela jiného života a řádu. Určitá osobnostní zkouška na temném místě, jakým je les, se pak stala vděčným námětem romantické literatury, často se s těmito motivy setkáme i v gotickém románu. Celé téma lesa se poté ve značné míře uplatnilo

³ Le Goff, J., *Středověká imaginace*, Praha 1998, s. 66.

⁴ Z pohádek jmenujme již zmíněnou „Červenou Karkulku“ či „Jeníčka a Mařenku“. Jedná se o jednoduše stavěné příběhy, v nichž les je místem, kde sídlí určité zlo. To je však možné překonat odvahou spojenou s rozumovým uvažováním, kdy se dětským hrdinům daří zlo překonat, „přechytračit“. Tyto příběhy v sobě navíc obsahují i určité poučení. Kouzelný či kurtoazní les je pak možno najít například v mnoha středověkých rytířských eposech. Vždy se jedná o rozsáhlé a temné místo, ne však takové, ze kterého by nebylo cesty zpět nebo z něj vyšel hrdina tragicky poznamenán.

⁵ Hodrová, D., *Román zasvěcení*, Jinonice 1993, s. 57-58.

v americké literatuře⁶ , neboť les zde na rozdíl od Evropy byl tím prvním, na co tehdejší otcové poutníci narazili v momentě svého vylovení. Jamestown, první stálá britská osada na pobřeží Atlantiku, sousedila s rozsáhlými virginskými lesy. Když se vrátíme k myšlence Le Goffa, můžeme prohlásit, že lidé na území budoucích Spojených států amerických od počátku skutečně čelili nejzazšímu pomezímu prostředí, které se nacházelo ihned v sousedství jejich domovů. V americké mentalitě a také literatuře si tak les získal zcela výjimečné postavení.

2.2 Les a počátky americké kolonizace

Les má v americké literatuře zcela zvláštní jedinečné postavení. Proč tomu tak je? Jak již bylo řečeno, les byl ve většině případů tím prvním, co lidé směřující na území Severní Ameriky na tomto kontinentě spatřili. Vysoké Skalisté hory či pouštní pláně byly ještě budoucností. Prvním osadníkům, jejichž noha spočinula na americké půdě, připadala tato země jako skutečný ráj. Po celém pobřeží se rozkládaly mohutné lesy plné rozličných druhů fauny i flóry. Byla zde úrodná půda. Byl to skutečný „Nový svět“, tak odlišný od přelidněné Evropy plné měst, feudálních sídel a obdělávané půdy.

Puritánsky založení „Otcové poutníci“ vnímali svoji cestu za oceán v mimořádně symbolickém významu. Jejich pouť byl jakýsi exodus ze starého vyčerpaného světa. Amerika byla v jejich očích „Novým světem“, nepoznamenanou zemí, kde bylo možno začít od samého začátku. Byla to země zaslíbená a jejich přistání zde mělo symbolizovat návrat k původním kořenům křesťanských hodnot. Jak však dále uvidíme, zejména v souvislosti s díly Nathaniela Hawthornea, tyto puritánské ideály se měly brzy rozplynout.

Mnoho obyčejných lidí našlo v „Novém světě“ práci a obživu v rozsahu, o jakém se jim v Evropě mnohdy ani nesnilo. Našli zde však též mnohdy utrpení. Započatá práce se ihned nedařila a bylo třeba začínat stále znovu. Pracovitost a píle byly jediným receptem, jak zde přežít. S nadějí přicházel i strach. Ten byl ještě umocňován neznámým prostředím, které se jevilo zpočátku jako země zaslíbená a netknutá, avšak toto zdání bylo v mnoha případech klamné. Jak již bylo zmíněno, člověk, který přistál na břehu Nového světa, musel čelit divoké přírodě zastoupené na východním pobřeží mohutnými rozlehlými lesy.

⁶ Americkou literaturou je v této práci myšlena (není-li uvedeno jinak) tvorba autorů působících na území Severní Ameriky, zejména Spojených států amerických.

Člověk, který přistál na břehu Nového světa, však čelil i něčemu jinému, co již bylo opředeno mnoha pověstmi a jakousi aurou neznáma a pocity vyvolávajícími strach. Tím něčím byli domorodí obyvatelé kontinentu. Tito původní obyvatelé amerického kontinentu žili v maximální symbióze s přírodou a lesním prostředím. Přístup Evropanů, kteří se ve většině případů pokoušeli z lesa vytěžit maximální hospodářský užitek či ho jinak „zkulturnit“, jim byl cizí. Evropané naopak nerozuměli indiánskému poutu k přírodě, lpění na tradičních hodnotách. Tyto dva neslučitelné principy tedy domorodce a Evropany stavěly proti sobě. Přesto se Evropané neubránili určité asimilaci s novým prostředím, avšak jak píše Michal Peprník: „*Američané si osvojili od indiánů řadu zlovyků – špinavost, nedbalost, lenost.*“⁷ Čím více se tedy rodící se Američan pokoušel své okolí civilizovat, tím více zabředával do konfliktu jak s tímto okolím, tak i se sebou samým. Les se počal jevit jako cosi temné, něco, co přináší do lidského života zkázu. Les se stal něčím, co zaměstnává lidskou mysl, obzvláště tu s tvůrčím duchem. Cesta lesa do americké literatury a umění tak byla volná.

2.3 Svět jedince a společnosti versus rozsáhlý prostor Nového světa

V následující kapitole se budeme v krátkosti zabývat společenskou situací na území Nového světa a tím, jak tento prostor ovlivňoval zdejší kolonisty, jak se k němu sami stavěli a jak ho vnímali. Poté se ještě obrátíme k reakcím literátů na zdejší situaci, největší pozornost bude pochopitelně věnována Nathanielu Hawthronovi.

Americký kontinent čelil již od pozdního středověku (či raného novověku, záleží na tom, podle jakých měřítek budeme rozhraní těchto dvou etap rozlišovat)⁸ mnoha objevitelským a průzkumným cestám, jež se v krátké době začaly měnit na cesty kolonizační. Románská kultura, reprezentovaná zejména Španělskem a Portugalskem, směřovala své cesty nejčastěji do míst Jižní Ameriky, ale i současného Mexika. Severní Amerika stála poněkud mimo zájem, nicméně od počátku 16. století se stále častěji objevovala v kolonizačních plánech anglosaského světa, jemuž nejvíce dominovalo anglické království. První kolonizační výprava z britských ostrovů však přistála

⁷ Peprník, M., *Topos lesa v americké literatuře*, Brno 2005, s. 49.

⁸ Obvykle se za počátek novověku považuje rok 1492, tedy datum, kdy Kryštof Kolumbus objevil Ameriku. Jiní historici zase považují za počátek novověku rok 1453, ve kterém Turci dobyli Konstantinopol. Přesné rozhraní nelze pochopitelně určit, neboť se jedná o kontinuální vývoj, v němž hrají svou úlohu faktory historické, sociální, hospodářské a kulturní. Jedním z nejtypičtějšých symbolů nástupu nové éry jsou však právě zámožské objevy a kolonizace.

na pobřeží Severní Ameriky (konkrétně na pobřeží dnešní Severní Karolíny) až v roce 1584.

Zde je potřeba si položit otázku, proč byl zpočátku o nějakou rozsáhlejší kolonizaci Severní Ameriky menší zájem, než se tomu dělo v případě světa Inků, Aztéků či rozsáhlých pralesů Amazonie?

Jedním z prvních impulsů zámořských objevů vedených severním směrem byl cíl nalézt severní cestu do orientu. Tento úkol se ukázal jako těžko splnitelný, ne-li vůbec nemožný. Druhým důvodem, proč kolonizovat, byl obchod. V tomto bodě se setkáváme v porovnání s bohatstvím říše Inků a Aztéků s určitým problémem. Dobře tuto situaci objasňuje Svatava Raková:

Místní Indiáni, zhusta kočovné zemědělské a lovecké kmeny, nenashromáždili materiální bohatství, jakým se pyšnili Aztékové či Inkové. Navíc jejich obchodní potřeby byly pramalé. Staletými zkušenostmi, které získávali při zachovávání téhož životního stylu a způsobu obživy, byly dovednosti a návyky severoamerických Indiánů přivedeny k dokonalosti. Evropské novoty, především kovové nástroje a tkané oděvy, nebyly zdaleka vždy přijímány jako žádaný obchodní artikl. Severoameričtí domorodci také neměli Evropanům co nabídnout.⁹

Kolonisté, kteří přistáli na pobřeží Severní Ameriky, tak byli konfrontováni s v jejich očích poměrně pasivní civilizací, která neměla o obchod příliš zájem. Ani země samotná neoplývala žádným zvláštním bohatstvím. Chyběly drahé kovy, chybělo koření a užitečné plodiny. Jediné, co obchodníky zaujalo, byl dostatek kožešin a zejména obrovské množství půdy.

Nový svět, to byla země plná nových a neuvěřitelných možností, pokud člověk, který sem směřoval, byl odhodlán k tvrdé práci, neprahnul po zlatě a jiném podobném typu bohatství, chtěl pouze půdu, usadit se a začít zde žít z toho, co země dá. Obdělávat půdu a doufat v úrodu. Obdělávání půdy se stalo symbolem civilizačního přerodu, nového života v nové zemi. Právě zemědělská půda byla to, co odstartovalo stále početnější kolonizační vlny směřující na východní pobřeží Severní Ameriky.

⁹ Raková, S., *Dobrodruzi, puritáni a Indiáni : Angličané v Novém světě*, Praha 1998, s. 10.

Mnohým připadalo, „že si Bůh Ameriku schovával jako zvláštní dar, až bude ta vhodná příležitost“.¹⁰ Bohužel, realita v koloniích vysněnému ideálu mnohdy ani zdaleka neodpovídala. Již John Smith, kapitán známý z příběhu o indiánské princezně Pocahontas, si stěžoval na poměry v Jamestownu, první anglické trvalé osadě založené roku 1607 ve Virginii.

Na kolonizátory bezesporu působilo tamější prostředí. Získávání půdy bylo značně náročné. V lesích čekali mnohdy krutí Indiáni. Často se stávalo, že kolonisté byli Indiány zmasakrováni. Odvetné činy nebyly doporučovány, nicméně i druhá strana se dopouštěla na domorodém obyvatelstvu krutostí. Zisk půdy však byl náročný i v jiném ohledu. Obdělávání půdy s sebou přinášelo velmi těžkou fyzickou práci. Kolonie byly navíc sužovány hladem či nemocemi. Všechny tyto aspekty měly na kolonisty silně negativní vliv, který je prakticky demoralizoval. Zdejší úředník anglického krále Karla I. George Donne se dokonce zmiňuje o takzvaných „líných Virgiňanech“.¹¹

Jako lék na tyto neduhy nové společnosti se jevila jediná cesta: přilákat do kolonií ambicióznější, pracovitější kolonisty, kteří „budou oplývat protestantskými ctnostmi“.¹² Změna v Novém světě tak postupně nastává s postupně se zde etablující puritánskou společností.

Novoanglická puritánská víra vycházela z kalvinismu, přísně protestantského hnutí. Hlavními pilíři novoanglického puritánství se staly teze o hříšnosti člověka. Světský život vyniká svou zkažeností, neřádem. Pouze skrze naplňování náboženských dogmat je možné dojít spásy. K ní je vyvolena jenom malá část lidstva, ostatní jsou odsouzeni k věčnému zatracení. V očích novoanglických puritánů byla onou vyvolenou společností právě ta jejich vlastní, budující Nový svět, novou očištěnou společností. Stará společnost symbolizovaná Evropou byla odsouzena k zatracení nebo alespoň zapomenutí. V očích puritánů bylo potřeba se oprostít od starého světa, čehož se dalo dosáhnout pouze skrze tvrdou a vytrvalou práci. Puritány tak symbolizovaly pojmy jako izolace, uzavřenost, skromnost, pracovitost, píle.

Pro prostého člověka to však znamenalo i další úskalí. Kromě toho, že trávil celé dny obděláváním půdy a další těžkou prací, musel si i hodně odříkat. Vše ovládala askeze

¹⁰ Peprník, M., *Topos lesa v americké literatuře*, Brno 2005, s. 47.

¹¹ Raková, S., *Dobrodruzi, puritáni a Indiáni : Angličané v Novém světě*, Praha 1998, s. 105.

¹² *Tamtéž*, s. 105.

a disciplína. Co se týče citového života, ten byl značně omezen. Typické bylo uzavírání účelových „sňatků z rozumu“.

Vše podléhalo náboženské víře. Racionalismus byl v životě člověka zastoupen ve větší míře než emoce a city. Jak dále uvidíme, právě v Hawthorneově díle těmito aspekty nejvíce trpěly ženy. Ty jakoby v prostředí Nového světa představovaly prvek přirozenosti. Pocity viny, vlastní hříšnosti a výčitky svědomí náleží v tomto ohledu spíše mužům. Není to snad dáno tím, že kromě askeze a přísných pravidel ovládá puritánskou společnost i jakási účelovost či dokonce přetvářka? I na to se pokouší literatura reagovat, zejména ta Hawthorneova.

Jak je z předcházejících řádků patrné, novoanglické puritánství vymezuje jedinci přísná pravidla, určuje mu jedinou správnou morálku a káže askezi. Co je však důležité a pro tuto práci stěžejní, je fakt, že výše zmíněné společenství též jedinci vymezuje hranice jeho okolí, jeho životního prostoru. I v tomto případě se setkáváme s dogmaty o tom, co je správné a co není. Představíme-li si typickou kolonii té doby, naskytne se nám pohled na ohrazenou menší sídelní jednotku (například zmíněný Jamestown) či větší přístavní město (Salem). V podstatě nezáleží na tom, jak sídelní jednotka vypadá, je-li rozsáhlejším střediskem oblasti či nikoli. Důležitý je fakt, že prostor města či osady, „obce“, je tím správným místem. Okolí je většinou obklopeny lesy, divočinou. Je to prostor, který lze dobývat, získávat pro další půdu, většinou se však v očích lidu jedná o jakési zapovězené území. Vrátime-li se zpět k *Toposu lesa* Michala Peprníka, narazíme zde v souvislosti s tímto nahlížením na okolí obce na termín „*puritánský temný les*“.¹³

Budeme-li se hlouběji zabývat vztahem puritánské společnosti ke svému okolí, zjistíme, že je tento termín poměrně výstižný. Les byl ve většině případů první skutečností, na kterou kolonisté narazili, ale to, co leželo za hradbou lesů, bylo záhadou. Bylo to něco cizího, neuchopitelného, což se přičilo jasně vymezenému světu novoanglických puritánů.

Vůči lesnímu prostředí převládaly dva základní postoje. Les byl zdrojem obživy, bylo potřeba ho dobývat. To obnášelo určité zkoušky, pro život křesťanů tak důležité. Druhý postoj v sobě obsahoval strach z lesa. Les byl temný a nevyzpytatelný, sídlily v něm démonické bytosti, pro novoanglické puritány původci zla. Vzhledem k tomu,

¹³ viz Peprník, M., *Topos lesa v americké literatuře*, Brno 2005.

že se puritáni snažili udržet mravní a duchovní čistotu ve své obci, les pro ně představoval něco, co tuto čistotu mohlo narušit.

Novoangličtí puritáni si však uvědomili i další stránku lesa – jeho svůdné kouzlo. Touha mnohých jedinců prozkoumat jeho prostor, konfrontovat se s tím legendárním zlem, které tam mělo přebývat, dělala z těchto lidí v očích puritánských předáků jakési odpadlíky od víry.

Ti, kteří žili v osadách, stále více propadali světské honbě za majetkem a úspěchem, a ti, co žili nebo se příliš často zdržovali za hranicemi osady (tj. v prostředí lesů a pohraničních samot), uprostřed lesní hojnosti mnohdy degenerovali na úroveň animální existence.¹⁴

Jak dále uvidíme, „degenerace“ mnohdy znamenala prozření. Společnost kolonií nebyla vždy taková, za jakou se pokládala, jak se prezentovala. Les jako symbol prozření a určitého morálního zvratu (k lepší existenci) se pak stal nedílnou součástí literatury.

Proti takovýmto tendencím bylo však nutné postavit určitou mez, hradbu. Tou se stal právě symbolický vstup do lesa. Les, to bylo zlo; osada ztělesňovala dobro. Stejně jako byl démonizován les, došlo i k démonizaci domorodého Američana. Indiáni ztělesňovali prakticky puritánský kulturní antiideál. Často se však stalo, že jedinec či skupina na své pouti lesem na žádné zlo nenarazili, ba naopak. Hranice mezi tím, co je dobro a co je zlo, se stírala. Učení, které bylo slýcháváno v kolonii, se náhle nejevilo tak dogmatické, bylo jen snůškou relativních pojmů. Člověk se pak mohl tázat: „Co a kde je ono zlo? A co je vlastně dobro? Jaký jsem ve skutečnosti já sám?“ Takovéto otázky se vždy stávaly vděčným tématem literárních umělců, americké nevyjímaje.

2.4 Les v americké literatuře

Co se týče tematiky lesa, pokračovala americká literatura v tradici pojetí lesa jako místa, kde obvykle dochází ke klíčové změně děje či k určité proměně. Dokonce lze říci, že americká literatura toto téma ještě více rozvedla a prohloubila. Vztah lesa a člověka zejména v rámci otázek morálních a estetických je zde zpracován z mnoha často velmi rozdílných hledisek.

¹⁴ Peprník, M., *Topos lesa v americké literatuře*, Brno 2005, s. 51.

Někteří autoři se stavěli proti lesu, bylo to jakési temné místo plné nebezpečí. Často se stává, že postavy literárního díla nejsou v tomto ohledu konfrontovány s nějakým hmatatelným nebezpečím či hrozbou, les zde má spíše symbolickou úlohu. Názornou ukázkou je právě literární dílo Hawthorneovo, zaměřené více do nitra literárních postav konfrontovaných s lesem jakožto místem hlubokého emocionálního zážitku.

Velmi frekventovaným motivem raných děl americké literatury je vztah bílého muže vůči domorodcům čili Indiánům. Největší nebezpečí, které člověku v lese hrozí, je setkání s domorodcem a následné zajetí. Setkáváme se zde často i s puritánskou démonizací lesa. Puritáni však nevidí nebezpečí pouze v kontaktu s domorodci. V jejich perspektivě se les stává symbolickým temným protipólem k jejich koloniím, založeným na řádu a víře.

Změna vztahu literátů k lesu pak přichází s nástupem romantismu. Ten s sebou přináší kromě jiného i rozšíření literárního žánru známého jako román. Americká literatura přejímá mnohé z typických prvků romantické literatury. Les již není pouze místem plným démonů a temným protikladem kolonií, ale prostorem, který zasluhuje plastičtější umělecké uchopení. V literárním díle může les sloužit i jako prostor hrdinovy proměny, zkoušky. Je to místo, kde lze zažít dobrodružství. Zároveň se objevuje stále častější chápání lesa jako prostoty, kde lze nalézt alternativu lidské společnosti. Les se stává přírodním chrámem a útočištěm.

Americká literatura se však musela vyrovnat s problémem, na který evropská nenarážela. Jako příklad nám může posloužit klasický tzv. gotický román, objevující se právě v období romantismu. Mezi nejtypičtější prvky tohoto literárního žánru patří kromě tajemného ladění a napínavého příběhu zejména přesně vymezený prostor, kde se děj odehrává. Je to opuštěný hrad, starý klášter, hřbitov. Souhrnně řečeno místo, které má nějakou historii. Daniela Hodrová takový prostor označuje jako „místo s pamětí“. Je to místo, o kterém je známá buď jeho historie, nebo oplývá alespoň nějakou pověstí, která se v průběhu času mění. To dává těmto místům svůj vlastní život.¹⁵ Naproti tomu však stojí americká krajina, která zatím žádné konkrétní dějiny nemá. Jak píše M. Peprník:

Americká příroda sice nabízela strhující podívanou, obsahovala malebné scenerie a ohromovala bohatstvím forem, ale postrádala jeden nesmírně

¹⁵ viz Hodrová, D., *Poetika míst*, Jinočany 1997.

*důležitý znak evropské krajiny – bohatství kulturních a historických asociací.*¹⁶

Americký spisovatel neměl k dispozici takové kulisy jako jeho evropští kolegové. Amerika, to byly jen samé lesy a širé pláně. Přesto si s tímto problémem dokázala nově se rodící americká literatura poradit.

Mezi první autory, kteří dokázali zapojit evropské romantizující prvky do amerického prostředí a zároveň k tomu užívali formu románu, byli Charles Brockden Brown a zejména Washington Irving, první americký spisovatel, který dosáhl věhlasu i v Evropě. V Brownově díle se objevují silné romantizující prvky, dokonce se snaží používat americké, převážně lesní prostředí stejným způsobem, jako to dělají spisovatelé evropští s opuštěnými hrady a jinými tajemnými místy. Stejně tak si počíná Washington Irving, v jeho případě je však dílo více bohaté na množství lesních motivů. Jednou je to strašidelné místo, v němž se prohání postava tolik typická pro evropský gotický román – bezhlavý jezdec (řeč je o povídce “Pověst o ospalé díře“, v originále “The Legend of Sleepy Hollow“). V dalším jeho asi nejslavnějším díle, taktéž krátké povídce, “Rip Van Winkle“ plní les roli zcela opačnou, než puritánský temný hvozd. Není to místo, kde by na člověka čekalo nějaké nebezpečí. Naopak, jedinec sem odchází proto, aby unikl hrozbám, které na něj políčila sama lidská civilizace.

S jiným přístupem k lesnímu prostředí se setkáváme například v příbězích J. F. Coopera, proslaveného zejména románem *Poslední Mohykán* (*The Last of the Mohicans*) či *Lovec jelenů* (*The Deerslayer*). Oba romány jsou součástí pentalogie, tzv. *Příběhů Kožené punčochy*. Všechny spojuje stejný ústřední hrdina Natty Bumppo, známý též jako „Kožená punčocha“. S Hawthorneovým dílem má Cooperova literární tvorba společné opět téma proměn, v *Příbězích kožené punčochy* více ve smyslu osobních zkoušek. Jinak Cooper volí zcela odlišný přístup ke zpracovávané látce, dalo by se říct více dobrodružný. Ze všech amerických autorů píšících o lese se nejvíce věnuje tématu domorodců. Indián, divoký přírodní člověk obývající převážně lesní oblast, je v jeho díle klasickým motivem. Bílá tvář (zde např. Natty) pak čelí těmto domorodcům: buď s nimi bojuje (téma zkoušky jakožto souboje, překonání určité nástrahy) nebo s nimi vede dialog. Např. náčelník kmene Mohykánů Čingačgúk, neboli Velký had, se přátelí s mnoha bílými muži. Tento fakt lze ale také interpretovat jako

¹⁶ Peprník, M., *Topos lesa v americké literatuře*, Brno 2005, s. 87.

zkoušku bílého člověka umět s domorodci nejen vést válku, ale nacházet i společné cesty.

Cooperovy romány tak obsahují zajímavé motivy, jako je vztah člověka s přírodou a získávání určitých zkušeností z tohoto vztahu plynoucích. Dalo by se snad i říci, že příběhy J. F. Coopera navazují na tradici již zmíněného evropského kurtoazního lesa. Namísto rytířů, vil a jiných lesních tvorů jsou zde však poutníci, zálesáci, Indiáni a divoká zvěř, která dává lidem užitek v podobě potravy, ale dokáže být také životu nebezpečná.

Ohlédneme-li se zpět na motivy Cooperových románů, najdeme v nich mnoho romantických prvků. Zde se setkáváme s dalším pohledem na les, který se stává atraktivním motivem pro uměleckou tvorbu doby romantismu.

Romantismus jakožto umělecký směr reaguje na rozpolcenost člověka. Hlavním představitelem klasického romantického díla je člověk balancující na hraně určitých rozhodnutí, odmítající určitý řád a proti němu se bouřící, či člověk utíkající mimo svět, jenž je zdrojem jeho trýzně. To vše je často umělecky vyjádřeno skrze poutavý a dobrodružný příběh. Les jakožto neprostupná a panenská divočina je pro takový děj ideálním místem. V pojetí romantismu má však i jinou funkci. Stojí proti racionálnímu řádu založenému na rozumu, civilizaci, dobývání. Je jakousi alternativou stále techničtějšímu světu.

Zde se můžeme opět obrátit k Cooperovi a jeho pentalogii o Nattym „*Kožené punčoše*“. V předposledním díle zvaném *Průkopníci (The Pioneers)* již dochází ke konfrontaci civilizované krajiny a lesa jakožto něčeho divokého a neposkvrněného, stojícího proti řádu založenému na vyčerpávání přírodních zdrojů a faktickém ničení krajiny. V posledním díle *Prérie (The Prairie)* zůstává již Natty sám bez svých indiánských přátel, les v románu plní funkci nostalgické vzpomínky po starém nevinném světě.¹⁷ Je tedy vidět, že les se nemusí jevit pouze jako neznámé a nebezpečné nebo dokonce temné území. Je to i místo, kde lze žít poměrně klidný život, stranou rychle expandující civilizace. Les se stává útočištěm, což se pochopitelně promítá i do literatury. Od romantického pojetí lesa tak už není daleko k lesu transcendentálnímu, majícímu funkci útočiště či dokonce místa určité osobní katarze.

Les v pojetí transcendentalistů se lišil v jedné zásadní věci. Na rozdíl od předchozích přístupů zde chybí motiv nějaké větší osobní zkoušky. V myslí transcendentalistů již

¹⁷ Více o životě a díle J. F. Coopera viz Gray, R., *A History of American Literature*, Blackwell Publishing Ltd, 2004, s 107 – 112.

není les konfrontačním místem. Není to ani místo nějakého zla a temnoty. Jejich pohled na tento jedinečný prostor je zcela odlišný a v zásadě naplňuje hlavní kritéria romantismu. Les je místem konečné osobní očisty, místem, kde je jedinec oproštěn od všech temných stránek společnosti. Les lze brát i jako cíl určité cesty. Je to útočiště, pozemský ráj. Myšlení transcendentalistů tedy nevnímá les jako místo, kde vše dobré a špatné, co v člověku je, nabývá ostřejších kontur a je stavěno proti sobě v určitém zápase, těžké zkoušce. Náročné zkoušky zažívá člověk v reálném každodenním světě. Tyto zkoušky však člověku nedávají nic nového, nikam ho neposouvají. Pouze odvádějí člověka od skutečné podstaty bytí, kterou je podle nejdůležitějšího představitele transcendentalismu R. W. Emersona hluboký osobní vztah k přírodě, individualismus a svoboda. Té lze dosáhnout jedině proniknutím do pravé podstaty světa, kterou je v americkém myšlení a umění příroda zastoupená převážně lesem.

Útěk do lesů je tedy návrat na počátek. „*V lesích se člověk zbaví tíže jako had staré kůže a nezávisle na věku stává se dítětem. V lesích je věčné mládí*“, píše R. W. Emerson ve své eseji *Nature*.¹⁸ Dobrovolný odchod do lesů představuje ve filozofii transcendentalistů cestu k dosažení nevinnosti, jakousi spirituální duchovní revoluci.

V tomto smyslu vnímal svůj odchod do přírody i další významný transcendentalista, Henry David Thoreau. V jeho vnímání vztahu člověka a přírody se objevují i jisté známky zkoušky, zejména ve smyslu toho, že člověk je zde zkoušen prostřednictvím samoty a také fyzické práce, obstarávání si veškerých prostředků k životu. Člověk tak zkouší v podstatě život v podmínkách, v jakých žili jeho dávní předci. Les je v jeho pojetí přirozenost, kdežto civilizace člověka této jeho přirozenosti zbavuje.

Výstižně to Thoreau popisuje ve své nejslavnější práci *Walden, aneb, Život v lesích*, kde popisuje své vlastní zážitky ze svého dvouletého pobytu v přírodě:

*Mladý muž bývá do lesa uváděn způsobem, jenž jest nejoriginálnější stránka jeho bytosti: Jde sem nejdříve jako lovec a rybář, až posléze, má-li v sobě zárodky lepšího života, rozeznává své vlastní určení, ať jako básník nebo jako přírodozpytec, a nechá pušky i udičného prutu.*¹⁹

Jak dále uvidíme, tato témata nebyla cizí ani dalším autorům, ačkoli hlavní myšlenkový zdroj jejich díla nespočíval v transcendentalismu. Mezi ně se řadí

¹⁸ Peprník, M., *Topos lesa v americké literatuře*, Brno 2005, s. 224.

¹⁹ Thoreau, H.D., *Walden, aneb, Život v lesích*, Praha 1949, s. 234.

i Nathaniel Hawthorne, ačkoli les jakožto útočiště je v jeho díle méně častý jev a navíc je v tomto případě spojený více s ženským než mužským světem, což je velmi zajímavé téma nutící nás se tázat, proč tomu tak je.

3. Vstup do lesů N. Hawthornea

3.1 Nathaniel Hawthorne a jeho život

Chceme-li se podrobně zabývat dílem Nathaniela Hawthornea, je nutné se zastavit i u okolností, které formovaly jeho život, myšlení a později spisovatelskou dráhu. Cílem této práce není podat nějaký podrobný životopis, nicméně určité aspekty autorova života jsou pro lepší porozumění smyslu jeho práce klíčové. Jedná se zejména o dobu a místo, kde Nathaniel Hawthorne vyrůstal a žil.

Hawthorne se narodil 4. července 1804 Nathanielu a Elizabeth Hathorneovým. Při pohledu na příjmení spisovatele a jeho rodičů je patrný drobný rozdíl a to absence písmena „w“. Jak píše v historii americké literatury Gray, „*the author was later to add the 'w' to his name in a curious, but entirely characteristic, act of disengagement from but deferral to the past.*“²⁰ Proč tomu tak bylo, o tom bude ještě zmínka později. Spisovatelovým rodištěm se stal Salem, přístavní město na východním pobřeží Severní Ameriky ve státě Massachusetts. Salem, to bylo místo hluboce spjaté s dosavadními dějinami postupně kolonizované země. Právě v těchto místech ležel úsek pobřeží, k němuž dorazili v první polovině 17. století „Otcové poutníci“. Zde také založili svoji první stálou osadu jménem Jamestown. V těchto místech ležela Nová Anglie, základ zcela nového světa, nové společnosti. Netrvalo však dlouho a svět naděje se změnil v místo, na kterém kolonisté „*mýtili panenský les, upalovali čarodějnice a bouřili se proti králi*“²¹

Ne pro každého představoval takový svět ideální místo, ve kterém by bylo možné začít žít nový život bez hříchu, pokušení a marnotratnosti, jak tehdy tvrdili zejména puritáni směřující do Ameriky. Mezi takové lidi, kriticky se dívající na idealizaci kolonizačního procesu a utváření nové společnosti, patřil právě i Nathaniel Hawthorne.

V jeho díle patrný kritický odstup od puritánské společnosti je dán i historií jeho vlastního rodu.

Hathorneovi byli známi jako stará koloniální rodina. K východnímu pobřeží Severní Ameriky dorazili již v roce 1630, patřili tak mezi první zdejší kolonisty. Zakladatelem rodu Hathorneů v Americe byl William Hathorne, muž známý svým opozičním postojem vůči britskému království. Nakonec se zapojil i do podpory otevřeného konfliktu. To mu v kraji vyneslo poměrně silnou popularitu, některými lidmi byl

²⁰ Gray, R., *A History of American Literature*, Blackwell Publishing Ltd, 2004, s 201.

²¹ Hawthorne, N., *Mateřské znaménko*, ed. Martin Procházka, Praha: Odeon, 1988, s. 305.

dokonce opěvován jako místní hrdina. V rodině Hathorneů se však setkáváme i s některými nechvalně proslulými osobnostmi. Ty bychom mohli bez nadsázky označit za skutečně zaryté až fanaticky smýšlející puritány. V roce 1656 byla v ulicích Salemu veřejně zbičována kvakerská žena. Vykonání tohoto činu vyšlo z popudu zdejšího soudce Williama Hathornea. Tento čin však nebylo to jediné, co otráslo salemskou společností. Proslulé „Salem Witch Trials“, procesy a hony na čarodějnice a domnělé hříšníky, měly teprve přijít. Při těchto honech a procesech, které byly pořádané puritány ve jménu jejich víry v očistu společnosti, sehrál pak důležitou úlohu syn Williama Hathornea jménem John.

Namísto toho, aby se tak Nový svět změnil v „nový Jeruzalém“, zemi zaslíbenou, tak zde mnozí lidé museli čelit tlaku mnohdy snad ještě většímu, než byl ten, před kterým z Evropy emigrovali.

Jak dále ještě uvidíme, tyto akty náboženského fanatismu a spoutání jedince společností na Nathaniela Hawthornea silně zapůsobily a v určitých obměnách se v jeho díle opakují.

Sám Hawthorne žil v době, kdy puritánská víra byla již přežitkem. Ve společnosti převládaly již liberálnější názory, běžný život byl stále více ovládán obchodem, každého jedince nejvíce zajímaly otázky jeho vlastního finančního zajištění. Hawthorne tyto problémy velmi dobře znal, sám měl potíže se uživit. Literární dráhu zahájil ve 26 letech. Podle Vančury ho k dráze spisovatele dovedlo vědomí rodinného prokletí a romantický pocit samoty, který ho tížil od raných dětských let, kdy mu zemřel otec.²²

Martin Procházka je však jiného názoru: „*Se slavnými a neslavnými osudy svých vzdálenějších předků se Hawthorne seznámil až daleko později, když ve zralém věku sbíral materiál pro své historické povídky.*“²³

Každopádně psaní literatury na živobytí nestačilo. Aby nějakým způsobem vyžil (od roku 1842 byl navíc ženatý), pracoval od roku 1846 jako ředitel celnice v salemském přístavu. Pro Hawthorneův život byly však důležité další dvě události. Tou první bylo zvolení generála Pierce (Hawthorneova bývalého spolužáka) čtrnáctým prezidentem USA. Dobré známosti tak umožnily Hawthorneovi stát se konzulem v Liverpoolu, ve Velké Británii. Do této spisovatelovy životní etapy pak ještě patří cesty po Evropě

²² Vančura, Z., *Pohledy na anglickou a americkou literaturu*, Praha: Odeon, 1983.

²³ Procházka, M., „Mateřské znaménko americké minulosti“, *Od Poea k postmodernismu*, ed. M. Hilský, Praha: Odeon, 1993, s. 27.

(zejména Itálii). To umožnilo Hawthorneovi získat ještě větší životní zkušenosti a rozhled, aspekty pro spisovatelské umění nedocenitelné.

„V době, která ráda zapomínala na historii, velebila střízlivý, praktický rozum a měla neotřesitelnou důvěru v podnikatelský úspěch a technický pokrok“²⁴ však narůstaly Hawthorneovy vnitřní rozpory. K období puritanismu se stavěl kriticky, aspekty nové doby však nebyl schopen přijmout. V jeho životě a díle tak převládá skepse. Nakonec i v době nejskeptičtější zemřel, a to v roce 1864, kdy byly Spojené státy krutě rozděleny občanskou válkou.

3.2 Nathaniel Hawthorne a svět literatury

Hawthorneovu literaturu ve stručnosti snad nejlépe charakterizuje Martin Procházka:

*Hawthorne's fiction is characterized by a difficult and sometimes rather tangled interconnection between his own emotional experience, the history of his family... and the history of the colonial period with its dominant mythology...*²⁵

Hawthorne do lidské společnosti příliš nezapadal, často zůstával sám se svými pocity. Byl mimořádně vnímavý a potřeba uměleckého, respektive literárního vyjádření u něj neustále narůstala. Hawthorne setrval ještě v romantické tradici, přesto jeho tvorba nese svá vlastní specifika. Najdeme v ní mnoho symbolů, příběhy mají často alegorický význam. Hawthorne se mohl pokusit zachytit příběhy z období kolonialismu a puritánské společnosti jako určité dobrodružství s romantickým nádechem. Mohl také směřovat k právě se rodícímu realismu. Sám však vnímal lidskou společnost a život v ní jako natolik složitou a komplikovanou záležitost, že se to pokusil tímto složitým způsobem zachytit i ve svém díle.

Věřil, že symboly, personifikace, mnohdy pohádkový či zase hororový ráz jeho příběhům dodají na naléhavosti. Jak se ukazuje, tento způsob byl správnou volbou. Na první pohled nalézáme v autorově díle motivy historické. Spisovatel měl o historii velký zájem, zejména o koloniální etapu a utváření nové americké společnosti. V jeho díle proti sobě v kontrastu často stojí společnost, „obec“ a jedinec. Ten se vždy musí

²⁴ Hawthorne, N., *Mateřské znaménko*, ed. Martin Procházka, Praha: Odeon, 1988, s. 305.

²⁵ Procházka, M a kol., *Lectures on American Literature*, Praha: Karolinum, 2002, s. 88.

vyrovnávat s otázkami, které s životem v přísně vymezené a vedené obci souvisejí. Setkáváme se zde tedy s motivy mnohem složitějšími, než je pouhé vykreslení určité historické epochy v duchu romanticko-historického románu či povídky. V Hawthorneově díle nacházíme složitá filozofická témata hledající odpovědi na otázky viny a trestu, přirozených a lidských zákonů.

Hawthorne se dotýká i otázek samoty. Přináší samota člověku jen zkázu a zapomnění, divoký život mimo obec nebo je snad něčím lepším, svobodnějším? Jak dále uvidíme, samota se nejeví Hawthorneovi jako cosi problematického. Mimo společnost lze žít. Zdá se snad i správné odvrhnout absurdní společenská pravidla. Přesto je však třeba si povšimnout, že s takovým aktem mají v Hawthorneově literárním světě méně problémů ženy. Mužům se takové činy většinou vymstí a zdá se, že jejich pravé místo je v relativně malé obci. Tváří v tvář rozsáhlému prostoru Nového světa většinou selhávají.

3.3 Místo lesa v díle N. Hawthornea

V literárním díle Nathaniela Hawthornea můžeme nalézt snad nejkomplexněji zpracované téma lesa. Důraz je kladen převážně na psychologickou hloubku postav ve spojení s velmi výraznou symbolikou, která vychází často právě z prostředí lesů.

Převážná část Hawthorneova díla leží v povídkové tvorbě. Zde se nejvíce projevuje autorův talent zachytit na minimální ploše maximum – od popisu lesa až po nejhlubší psychologii postav. Ohlédneme-li se zpět k výše zmíněným rysům americké literatury a zejména jejího vztahu k prostředí lesů, zjistíme, že v dílech N. Hawthornea se setkáváme se zvláštní kombinací všech zmíněných stylů. Hawthorneova tvorba obsahuje jak prvky romantismu, gotického románu, tak i transcendentalismu. Zejména romantismus nacházíme v Hawthorneově literárním díle často. Je zde náznak určitého dobrodružství, které má však symbolický až alegorický ráz. Hawthorne často využívá přírodních motivů, výjimkou však nejsou ani takové detaily, jako je symbolika barev. Spisovatel se snaží působit na všechny čtenářovy smysly. Odvádí ho do tajuplného, místy až děsivého světa, s jakým se můžeme setkat v gotických románech nebo u zakladatele hororového žánru, E. A. Poea.

Jak však již bylo zmíněno, ne vždy musí být les v Hawthorneově pojetí srdcem temnoty. Nabízí i útěk od společnosti, od útrap, je to útočiště, kde lze nalézt určitou katarzi. Tak je tomu například v *Šarlatovém písmenu*.

Vrátíme-li se však k definici lesa zmíněné na počátku této práce (více na s. 4), bude zřejmé, že nejčastějším lesem v Hawthorneově díle je les symbolické smrti. Je to místo plné nástrah. Je to místo zkoušek, většina z nich má však fatální následky. Hawthorne postavám svých povídek či románů příliš šancí nedává. K lidské bytosti se staví poměrně nekompromisně. Nejčastěji se v centru jeho kritiky a pesimismu objevuje puritanismus a společenství lidí žijící v jeho rámci. Jak již bylo zmíněno, tito lidé toužili v Novém světě vybudovat novou společnost, očištěnou od všeho nečistého, co v jejich starých domovech dřímalo. Hawthorne si však o jejich víře a úsilí nedělá příliš velké iluze. Nový svět je příliš rozlehlý, chystá příliš mnoho nástrah a zkoušek. Ty však ve většině případů nevedou k dobrým koncům. Tyto zkoušky se navíc odehrávají tam, kde je podstata našeho lidství nejvíce odhalena – na pomezím místě, na místě, kde není co zakrývat, kde se vše vyjevuje ve své pravé podstatě – tímto místem je pro Hawthornea nejčastěji právě les. Je to prostor, kde se od pradávna odehrávají určité přechodové rituály. Ty v sobě většinou nesou i různé etické aspekty.

Hawthorne, silně spjatý s puritánskými základy Ameriky, musel nutně reagovat i na puritánský proces démonizace lesa. Les, to bylo zlo; osada ztělesňovala dobro. Vstoupit do lesa znamenalo opustit pevné základy kolonie, její řád a náboženskou čistotu. Jakmile by jedinec dobrovolně opustil kolonii, vzdal se jejích pravidel, tak by se podle puritánů vydal na cestu hříchu, musel by být nutně konfrontován s nějakým zlem, které v lese čekalo.

Často se však stalo, že jedinec či skupina na své pouti lesem na žádné zlo nenarazili, ba naopak. Hranice mezi tím, co je dobro a co je zlo, se stírala. Učení, které bylo slýcháváno v kolonii, se náhle nejevilo tak dogmatické, bylo jen snůškou relativních pojmů.

Nicméně zpočátku neuměla americká literatura tato témata uchopit vlastním originálním způsobem. Běžné bylo přenášení evropské literární tematiky, konkrétně různých pověstí a legend. Zástupcem takové literatury je například již zmíněný Washington Irving.

Bylo však potřeba najít nová témata. Zabývat se v literatuře konfrontací jedince a prostoru Nového světa se jevílo jako ta správná cesta, kterou by se měla americká literatura ubírat. Například Thomas Upham, profesor morální filozofie (a Hawthorneův učitel) navrhoval, aby hlavními motivy literatury bylo dobývání nové země, zdejší těžký život a boje s Indiány. Touto cestou šel již zmíněný J. F. Cooper autor příběhů

O Nattym „*Kožené punčose*“. Téma jedinec versus prostor Nového světa se však podařilo nejlépe umělecky uchopit právě Nathanielu Hawthorneovi.

Jak jsem již zmínil, dějiny a otázky s nimi spojené Nathaniela Hawthornea vždy přitahovaly. Byl ovlivněn vlastní rodinnou historií a jeho zájem směřoval k období kolonizace a rozkvětu novoanglické puritánské společnosti.

Nelze však říci, že by jeho tvorbu tvořil čistě historický román či povídka. Hlavní doménou jeho tvorby je sociologický až psychologický pohled na celou výše zmíněnou tematiku. V jeho díle je vždy konfrontován jedinec se společností či celým okolím často uzavřeně působící společnosti. To vše je vždy vyjádřeno jako určité poselství, mnohdy se silně etickým podtextem.

Jedinec stojí buď proti temnému nevyzpytatelnému okolí (typický temný puritánský les objevujeme v povídce „Mladý hospodář Brown“ – „Young Goodman Brown“) nebo proti absurdní společnosti, u které nabýváme dojmu, či dokonce podezření, že temné mýty a legendy sama uměle vytváří, aby udržela pospolitost obce. Jedinec poté ve svém okolí logicky nevidí zlo, ale spíše formu naděje, útěku (typické pro *Šarlatové písmeno* – *The Scarlet Letter*).

Ne vždy je to ale temný les, co člověka děsí a má nad ním navrch. V Hawthorneově díle se setkáváme i s tematikou „zkrocení zlého lesa“. Ve své povídce „Hlavní ulice“ se autor o přeměňování krajiny vyjadřuje takto:

*Lesní pěšina, stále více ušlapávaná železem podkovanými botami těch statných a těžkých Angličanů, je nyní tak zřetelná, jak by nebyla při lehké chůzi stonásobku indiánských mokasínů. Brzy z ní bude ulice.*²⁶

Jak je patrné, i nad temným lesem lze zvítězit. Les zde již nefiguruje jako symbol nebezpečí; pomalu, ale jistě ustupuje lidské činnosti. Jakýkoli idealismus je zde však pouze zdánlivý. Mezi řádky tušíme určitou kritiku, pesimismus. Když už člověk nedémonizoval les, tak ho zase ničil. Oba aspekty vidí Hawthorne značně kriticky. Vrátime-li se zpět k pojednání o autorově životě, zjistíme, že obě roviny vztahu člověka k lesu – démonizace a plenění – jsou úzce spjaty s autorovým postojem k puritánské společnosti i moderní době. Jak vidno, za čímkoli špatným nakonec stojí vždy člověk a jeho pokřivený vztah ke svému okolí.

²⁶ Hawthorne, N., *Mateřské znaménko*, ed. Martin Procházka, Praha: Odeon, 1988, s. 281 – 282.

4. Les: Srdce temnoty

Les nahlížený puritánskou optikou, les jako místo démonizace, zdroj strachu a temný prostor, kterému je lépe se vyhnout, se nám nejvíce ukazuje v povídce “Mladý hospodář Brown“ (“Young Goodman Brown“ z povídkové sbírky *Mosses from an Old Manse* vydané roku 1864). Povídka se řadí k nejznámějším Hawthorneovým dílům a téma lesa je v ní rozvinuto ze všech povídek snad nejvíce. Ačkoli se jedná o krátký text, vyznačuje se oproti dalším dílům s lesní tematikou značnou komplikovaností a vzbuzuje mnoho otázek. Je to dáno i tím, že celá povídka je vyprávěna ze značně subjektivní perspektivy a ne vždy je zcela jasné, zdali to, co se právě odehrává, je skutečnost nebo jen halucinace či sen.

4.1 “Mladý hospodář Brown“: charakteristika postav a děje

Děj povídky začíná v momentě, kdy mladý hospodář Brown opouští na noc prostředí své obce (děj se odehrává v Hawthorneově rodišti Salemu), aby se vydal na cestu do lesa. Nevíme, proč tomu tak je, můžeme pouze tušit, že ho nečeká nic dobrého. Zároveň se nám hned na počátku nabízí otázka, zda jsou jeho úmysly dobré. Napomáhá tomu i promluva jeho ženy Faith (Víra), která ho od cesty odrazuje a prosí, aby zůstal doma:

*Dearest heart," whispered she, softly and rather sadly, when her lips were close to his ear, "prithee put off your journey until sunrise and sleep in your own bed to-night. A lone woman is troubled with such dreams and such thoughts that she's afraid of herself sometimes.*²⁷

Brown se přesto na cestu vydá a zamíří do temných lesů, které leží hned za městečkem. Cesta nočním lesem je temná a vnáší do prosté lidské duše strach. Brown však není na cestě sám. Netrvá to dlouho a potká muže, který začne s Brownem rozmlouvat o různých věcech, zdůrazňuje při tom však lidskou hříšnost a přetvářku společnosti. Muž působí jako zjevení ze strašidelných příběhů a legend. Má hůl s hadí hlavou a, jak popisuje Hawthorne, i poněkud zvláštní schopnosti:

²⁷ Hawthorne, N., *Young Goodman Brown and Other Tales* (ed. B. Harding), Oxford University Press, 2009, s. 111.

*As they went, he plucked a branch of maple to serve for a walking stick, and began to strip it of the twigs and little boughs, which were wet with evening dew. The moment his fingers touched them they became strangely withered and dried up as with a week's sunshine.*²⁸

Muž, kterého zde Brown potkal, symbolizuje vše špatné, co v lese je. Je průvodcem na cestě do temnoty, svádí lidi k hříchu. Cokoli, čeho se dotkne, může proměnit ve smrt, jeho hůl je jako d'áblův had.

Brown odmítá jít dále, ve vnitřním boji však selhává, hluboký les ho přitahuje jako magnet. Zlomem jeho cesty se stává moment, kdy uslyší v lese ženský hlas, který jako by patřil jeho ženě Faith. Na stromě navíc spatří růžovou pentličku, kterou nosívá Faith ve vlasech. Tušení zla a toho, co se v lese odehrává, ho pohne vpřed a rozhodne se Faith pomoci. V srdci lesa objeví sročení lidí, jakousi černou mši. Zde skutečně potká svoji ženu Faith a připojí se s ní k celé ceremonii. V momentě, kdy mají podstoupit jakýsi křest a zasvěcení vedoucí k poznání hříšnosti, Brown naposled vyzve Faith, aby se zlu nepoddávala a vzhlédla k nebi. V tomto momentě přichází nečekaný zlom, neboť Brown se probudí v lese úplně sám a netuší, zdali to vše byl jen sen či pravda. Vrací se zpět do města Salem, kde potkává ty, které v noci spatřil na černé mši. Do Salem se však vrací vnitřně proměněn a již nikdy není schopen se zařadit plně do společnosti

Pro děj povídky jsou klíčové jak hlavní postavy, tak i ty vedlejší, popsané jen letmo. Hlavní postava Brown zastupuje řadového člena puritánské obce. Jeho přívlastek Goodman lze vykládat dvěma způsoby. Je to označení pro hospodáře, ale zároveň ho lze překládat jako dobrý muž.²⁹ Brown je typickým zástupcem puritánské obce. Chodí pravidelně na bohoslužby, život tráví poctivou prací. Další postavou je jeho žena Faith. Její jméno je možno taktéž chápat ve dvojnásobném smyslu: jako prosté křestní jméno, ale také jako symbol víry náboženské. Dalším zajímavým atributem Faith jsou růžové pentličky v jejích vlasech. Růžová barva symbolizuje radost ze života, dobromyslnost či mírnost. Zde se můžeme tázat, zdali je tedy Faith člověkem mírným, dobromyslným a skutečně odrazuje Browna od cesty do lesa, neboť se obává toho, co tam může na jejího manžela číhat, nebo je to narážka na určitou přetvářku Faith, která touží vymanit se z prostředí

²⁸ Hawthorne, N., *Young Goodman Brown and Other Tales* (ed. B. Harding), Oxford University Press, 2009, s. 116

²⁹ viz Peprník, 2004.

strohé a asketické puritánské obce a najít jinou, veselejší stránku žití i za cenu toho, že se nechá v lese svést zlem. Kdyby chtěl Hawthorne zdůraznit její nevinnost, spíše by asi zvolil pentle barvy bílé. Růžová v nás spíše probouzí určité pochyby.

Kromě dvou hlavních protagonistů a postavy muže s ďábelskou holí se v povídce vyskytují i další postavy. Jsou zmíněny jen okrajově, ale dotvářejí celkovou kulisu příběhu, zejména ve scéně černé mše. Jsou to především obyvatelé Salemu, kteří zde na mši tvoří ostrý kontrast k tomu, jak je Brown zná z městského života kolonie. Na mši se navíc vyskytují i Indiáni, což se jeví jako téměř nepřipustné, vezmeme-li v potaz puritánský přístup k domorodcům. Hawthorne se nevyhnul ani zakomponování některých skutečných postav z historie, což má také své logické opodstatnění, jak ještě uvidíme.

4.2 Prostor lesa

Henry James o Nathanielu Hawthorneovi prohlásil: „...*Hawthorne had a cat-like faculty of seeing in the dark.*“³⁰ Jednou jedinou větou tak dokonale vystihl Hawthorneovu přednost – odvahu pouštět se v literatuře do neprobádaných území. Právě v povídce “Mladý hospodář Brown“ se tato jeho schopnost projevuje naplno. Les je skutečným srdcem temnoty. Ze všech svých děl zde v této povídce Hawthorne představuje les v jeho nejtemnější podobě. Je to místo, kde na každém kroku může čekat nebezpečí:

*It was all as lonely as could be; and there is this peculiarity in such a solitude, that the traveller knows not who may be concealed by the innumerable trunks and the thick boughs overhead; so that with lonely footsteps he may yet be passing through an unseen multitude.*³¹

Les v povídce zastupuje labyrint: kdo do něj vstoupí, je odsouzen k bloudění. Typické přitom je, že ačkoli se poutník snaží otočit zpět a raději se vrátit, není mu to dovoleno. Jeho cesta směřuje neúprosně k srdci lesa, k srdci temnoty, která se možná ukáže srdcem temnoty jeho vlastní lidské duše.

³⁰ Gray, R., *A History of American Literature*, Blackwell Publishing Ltd, 2004, s. 201.

³¹ Hawthorne, N., *Young Goodman Brown and Other Tales* (ed. B. Harding), Oxford University Press, 2009, s. 112.

Vyznění celého příběhu pomáhá i to, že je nazírán ze značně subjektivní perspektivy. Les je tak popsán v duchu romantismu, snad až v duchu gotického románu. Pro ten mimo jiné bylo typické zdůrazňování vnitřních pocitů hrdinů. Než se čtenář dostal k jádru příběhu, musel podniknout spletitou cestu skrze zmatené city hrdiny, stejně jako Brown proniká labyrintem lesa. Celé odhalování pravdy pak probíhá v náznacích skrze symboly a v duchu silného napětí.³²

Hospodář Brown, dobrý a poctivý puritán, určitě podlehl pro puritány typické démonizaci lesa a nehledá v lese žádné útočiště. Vstupuje do těchto míst s již probuzeným pocitem strachu.

Zde se Hawthorne navíc mistrně drží literárního postupu, který ve čtenáři probouzí strach z neznáma a který přetrvává až do samého vrcholu černé mše, neboť čtenář nikdy neví, co přijde dál. Tím dodává povídce i silný psychologický nádech.

*„The oldest and strongest emotion of mankind is fear, and the oldest and strongest kind of fear is fear of unknown.“*³³ Postupu, který zdůrazňuje Lovecraft, se snažil držet každý literární tvůrce, který chtěl dát svému příběhu nádech hororové atmosféry, aniž by ji vzápětí zbořil vyjevením podstaty zla. I Hawthorneovi se daří mistrně udržet napětí až do samého závěru povídky, kde čtenáře překvapí nečekanou změnou v ději: Brown se probudí v lese, který jej již prázdný a tichý, přesto působí temně. Tím dostává povídka a prostor lesa nádech ještě větší záhadnosti a osudovosti. Čtenář je tak nucen si položit řadu závažných otázek.

Ty se opět týkají vztahu člověka a jeho místa v rámci společnosti, vědomí vlastní hříšnosti. Tak například v jedné lesní scéně se náhle objevují domorodí obyvatelé bok po boku puritánů:

*The whole forest was peopled with frightful sounds—the creaking of the trees, the howling of wild beasts, and the yell of Indians; while sometimes the wind tolled like a distant church bell, and sometimes gave a broad roar around the traveller, as if all Nature were laughing him to scorn.*³⁴

Jak je možné, že v lese, kde žijí divocí a ďábelští Indiáni, se s nimi potulují i obyvatelé Salemu? Nepopírá to snad samotnou koncepci démonizace lesa? Neměl

³² Více viz. Procházka, M., Hrbata, Z., *Romantismus a roimantismy*, Praha: Karolinum, 2005.

³³ Lovecraft, H.P. *Supernatural Horror in Literature*. New York: 1973, s. 12.

³⁴ Hawthorne, N., *Young Goodman Brown and Other Tales* (ed. B. Harding), Oxford University Press, 2009, s. 119.

by les být místo, kam se puritán neodváží dobrovolně vstoupit, a domorodec jeho úhlavní nepřítel? Je patrné, že v perspektivě lesa je vše jinak, než jak by mělo být. Les obrací naruby smýšlení puritánů a ukazuje kolonii ve stejném světle, v jakém puritáni prezentovali les. Les v povídce démonizuje kolonii, ukazuje pravdu o celé společnosti, ale i každém jednotlivém člověku.

4.3 Les jako srdce temnoty

Les v povídce hraje roli místa, kde člověk podlehne svému strachu a začne se chovat jinak, než je tomu v rámci komunity lidí. Zároveň je možné vnímat les jako místo, kde není nutné skrývat svá tajemství, ale naopak dát jim volný průchod. Les člověku umožňuje odhalit své pravé já.

Jak již bylo ale zmíněno, závěrečná část povídky, kdy se Brown probudí v lese sám, vnáší nejistotu, zda vše, co v lese viděl, byla opravdu skutečnost, nebo jen jeho vnitřní projekce. Zde se můžeme tázat, jestli povídka ukazuje na morální stav mladého muže, který do lesů vkročil a skrze sen viděl obraz své duše, nebo zda je to obecná kritika puritánské společnosti a to, co se v lese odehrálo, má být pravda. Povídku lze vnímat ještě také ve třetí rovině, kdy figuruje jako historická narážka na události, k nimž se ještě dostaneme později.

Budeme-li předpokládat, že to, co Brown v lese prožil, byla realita a nikoli výplod jeho mysli, pak lze usuzovat na otevřenou kritiku společnosti. Les funguje jako místo, které umožňuje se skrýt a nebýt viděn. Plní tedy v povídce roli protikladnou tendenci transcendentalistů. V jejich pojetí se lidská bytost do lesa chodila ukrýt proto, aby zde hledala krásu, jak tu svoji, tak i přírodní. V "Mladém hospodáři Brownovi" do lesa utíkají lidé proto, aby se zde sešli a dali průchod své potlačované přirozenosti, která spočívá ve vědomí hříšnosti vlastní osoby. O tom, jaká přetvářka ve společnosti panuje, vypráví Brownovi právě postava s holí, když spolu kráčí temným lesem:

Wickedness or not," said the traveller with the twisted staff, "I have a very general acquaintance here in New England. The deacons of many a church have drunk the communion wine with me; the selectmen of divers towns

*make me their chairman; and a majority of the Great and General Court are firm supporters of my interest.*³⁵

V pozadí všech snah puritánů o asketičnost, o víru v Boha, odříkání a o budování lepšího světa leží tedy symbolické bratříčkování s ďáblem. Člověk stále setrvává tam, kde se ocitl, když byl za své hříchy vyhnán z ráje. Hawthorneova povídka je v podstatě příběhem „amerického Adama“³⁶, člověka, který skrze svou životní zkušenost poznává svojí hříšnost a zažívá pád. Člověku je souzeno žít v neustálém zápasu dobra a zla. Les také v povídce představuje symbolické bitevní pole tohoto sváru. Hawthorne si však nedělá o člověku žádné iluze a skrze promluvy kněze na černé mši mu vyjevuje podstatu zla v člověku: „*Depending upon one another's hearts, ye had still hoped that virtue were not all a dream. Now are ye undeceived. Evil is the nature of mankind. Evil must be your only happiness.*“³⁷

Budeme-li věřit, že celý popis událostí v lese je pouze Brownova halucinace, pak les vystupuje jako symbol Brownovi duše, ve které dochází k symbolickému opouštění víry (zastoupené jeho ženou Faith). Když Brown postupuje lesem dál, doslova křičí: „*My Faith is gone...There is no good on earth; and sin is but a name. Come, devil; for to thee is this world given.*“³⁸ Les je podobný lidské duši zejména proto, že je to prostor rozsáhlý, náročný k probádání, ale zároveň svým způsobem zvláště intimní. Les jako místo tiché a skryté pod korunami stromů působí jako místo silně soukromé. Tímto způsobem lze vnímat i lidskou duši. Povídku tedy můžeme chápat tak, že to, co se v prostoru lesa děje, je ve skutečnosti událost uvnitř lidské duše. V tomto ohledu lze tedy povídku vykládat tak, že Brown v lese ve skutečnosti žádnou černou mši nezažil a vše byl pouze sen.

Budeme-li ovšem analyzovat povídku jako pouhý snový obraz a les jako místo, kam Brown promítá svůj vnitřní svět, narazíme na jeden zásadní problém. Je-li to, čeho je

³⁵ Hawthorne, N., *Young Goodman Brown and Other Tales* (ed. B. Harding), Oxford University Press, 2009, s. 113- 114.

³⁶ Tento pojem zavedl do literární teorie R.W.B. Lewis ve svém díle *The American Adam (Innocence, Tragedy and Tradition in the Nineteenth Century)*. Americký Adam zastupuje člověka, který vstoupil na americký kontinent jako kolonizátor, nevinný, v očekávání nalezení ráje. Svoji nevinnost si však není schopen udržet a stává se novým Adamem, je odsouzen k opakování stejného pádu jako Adam biblický. Více viz Lewis, R.W.B., *The American Adam (Innocence, Tragedy and Tradition in the Nineteenth Century)*, Chicago: The University of Chicago Press, 1955.

³⁷ Hawthorne, N., *Young Goodman Brown and Other Tales* (ed. B. Harding), Oxford University Press, 2009, s. 122.

³⁸ tamtéž, s. 118.

čtenář v povídce svědkem, obrazem Brownovy duše, neznamená to snad, že by takovéto myšlenky měl každý, kdo by do lesa vstoupil? Vrátime-li se k charakteristice Browna jako obyčejného, typického zástupce puritánské společnosti, tak se nám tato možnost jeví jako dosti reálná. Pokud se tedy v duši každého, kdo je alespoň trochu podobný Brownovi, nachází výše popsaná skrytá hříšnost, nebylo by pak možné, aby se nakonec to, co se nám může jevit jako Brownův sen, odehrálo v lese doopravdy? Nebyli jsme svědky skutečné mše se skutečnými lidmi? Těmito úvahami se dostáváme opět na začátek bludného kruhu, kdy je možné popřít snovost lesní scény a klidně ji prohlásit za realitu.

Téma hříchu a viny, které se line celou povídkou, má své opodstatnění i v samotné historii Hawthorneova života:

*The problem of inherited guilt overshadowing the present, was to become a major theme because it was an integral part of his own experience. The sense of guilt was especially strong because John Hathorne, the son of that 'first ancestor', had been a judge at the Salem witchcraft trials.*³⁹

Odkaz na to, že vina a hřích se mohou nést s člověkem po celá pokolení, nalezneme v rozhovoru, který spolu na cestě lesem vedou Brown a postava ďábla:

" My father never went into the woods on such an errand, nor his father before him. We have been a race of honest men and good Christians since the days of the martyrs; and shall I be the first of the name of Brown that ever took this path and kept—"

*"Such company, thou wouldst say," observed the elder person, interpreting his pause. "Well said, Goodman Brown! I have been as well acquainted with your family as with ever a one among the Puritans; and that's no trifle to say. I helped your grandfather, the constable, when he lashed the Quaker woman so smartly through the streets of Salem"*⁴⁰

³⁹ Gray, R., *A History of American Literature*, Blackwell Publishing Ltd, 2004, s. 202.

⁴⁰ Hawthorne, N., *Young Goodman Brown and Other Tales* (ed. B. Harding), Oxford University Press, 2009, s. 113.

V rozhovoru je patrný odkaz na procesy známé jako Salem Witch Trials. Při nich byly v letech 1692 – 1693 pořádány hony na čarodějnice v okolí Salemu ⁴¹, místa, kde se odehrává děj “Mladého hospodáře Browna”.

Povídku je tedy možno vnímat z několika možných úhlů. Poukazuje na přetvářku, která je v puritánské společnosti, zároveň je podobenstvím o hříšné duši člověka. To vše se vyjevuje v prostoru lesa, který zde funguje jako temné místo plné zla, ale také jako symbol lidské duše. V příběhu je možné nalézt také autobiografické rysy, neboť je také historickou reflexí událostí, které souvisely s předky Nathaniela Hawthornea.

⁴¹ viz http://en.wikipedia.org/wiki/Salem_witch_trials

5. Les: Místo kletby a pokání

V dalším velmi zajímavém obraze nám Nathaniel Hawthorne ukazuje les v povídce "Pohřeb Rogera Malvina" ("Roger Malvin's Burial") ze sbírky povídek *Mosses from an Old Manse* (1864). I zde se nám les představí jako temné místo, avšak po úplně jiné stránce než v předchozím příběhu o hospodáři Brownovi. Přesto, jak uvidíme, bude hrát v činech hlavních postav významnou roli a utvářet jejich osudová rozhodnutí.

5.1 "Pohřeb Rogera Malvina": charakteristika postav a děje

Samotnému ději povídky předchází krátká expozice, v níž nás Hawthorne seznamuje s historickými okolnostmi, které určují následující děj. Ten se odehrává v roce 1725 na hraniční linii mezi územím kolonistů a domorodých obyvatel Ameriky. Zde došlo k tzv. Lovelově bitvě. To, co následovalo po bitvě a tvoří i hlavní část povídky, se pak podle Hawthornea stalo známým příběhem, který se vypráví již dlouhá léta a který znají snad všichni starci. Hawthorne tak již předem, než se otevře hlavní děj, vytváří určitý druh legendy či mýtu.

Povídka začíná lesní scénou, v níž vystupují dva muži. Jedním je Roger Malvin, postava, která dala celému příběhu jméno, ačkoli zde vystupuje poměrně krátce. Malvin je starý muž, umírající, neboť ve zmíněné Lovelově bitvě byl vážně raněn. O mnoho lépe na tom není ani Reuben Bourne, odlišnost je jen v tom, že na rozdíl od Malvina je mladý a život má před sebou. Malvin, který zjevně umírá a tuší, že jeho snaha o návrat domů je marná, nabádá Reubena, aby pokračoval bez něj, zachoval si život. To Reuben udělat nechce. Nakonec se však rozhodne odejít, přesvědčen starcem, že mu dokáže přivést pomoc. Jeho čin zde nabývá dvojí podoby: může působit zbaběle, na druhé straně v sobě nese logiku a racionální podklad. Jak píše Hawthorne, sobeckost nebyla Reubenovi vlastní:

No merely selfish motive, nor even the desolate condition of Dorcas, could have induced him to desert his companion at such a moment -- but his wishes seized on

*the thought that Malvin's life might be preserved, and his sanguine nature heightened almost to certainty the remote possibility of procuring human aid.*⁴²

Jeho naději, že může zachránit Malvinův život, ještě přizivuje fakt, že něco podobného v minulosti dokázal sám Malvin a také to, že na Reubena doma čeká Dorcas, jeho nastávající manželka a Malvinova dcera. Reuben tedy odchází, na místě zanechá jen šátek uvázaný na stromě jako symbol přísahy, že se na místo vrátí, že nenechá svého druha v nouzi a nebo – najde-li ho mrtvého – pohřbí jeho kosti do země. Právě tato přísaha změní Reubenovi celý jeho život.

Další důležitou postavou povídky je zmíněná Dorcas, dcera Malvinova. Když se dozví o smrti otce, která ho nakonec určitě postihla, nese tento fakt statečně, k čemuž jí pomáhá její dobrosrdečná a prostá povaha. Může za to však i lež a přetvářka. Reuben se totiž svého slibu zalekne a vyjeví celý příběh Dorcas v nepravém světle, tak, že jeho žena věří tomu, že otec byl pohřben se všemi náležitostmi a odpočívá v lese v klidu a míru. Vědomí lži a nesplnění přísahy však proměňuje samotného Reubena, zpočátku zdravého a čestného muže:

*...concealment had imparted to a justifiable act much of the secret effect of guilt; and Reuben, while reason told him that he had done right, experienced in no small degree the mental horrors which punish the perpetrator of undiscovered crime.*⁴³

Všechny tyto pocity nakonec Reubena změní v člověka sobeckého, trudnomyslného, což ovlivní další setrvávání rodiny v lidském společenství. Vztahy se sousedy se zhoršují, úroda není téměř žádná. Reuben, Dorcas a jejich, v závěru povídky už patnáctiletý syn Cyrus, se tedy dobrovolně stahují pryč z lidské společnosti a zamíří do divočiny, což nutně znamená být konfrontován s prostředím lesa.

⁴² Hawthorne, N., *Young Goodman Brown and Other Tales* (ed. B. Harding), Oxford University Press, 2009, s. 60 – 61.

⁴³ tamtéž, s. 66 – 67.

5.2 Prostor lesa

Les má v povídce zcela zásadní roli. Odehrává se zde klíčový začátek celého příběhu a také jeho vyvrcholení. Hned na začátku nás však zarazí nápadný kontrast v popisu lesa: „*The early sunbeams hovered cheerfully upon the tree-tops.*“⁴⁴ Hawthorne nás uvádí do lesa, který se zdá být spíše než temnou pustou divočinou hájem, místem klidným a mírumilovným. Zdání však klame: „*The mass of granite, rearing its smooth, flat surface fifteen or twenty feet above their heads, was not unlike a gigantic gravestone*“⁴⁵. Kontrast lesa prosvíceného sluncem a pevné chladné skály podobné „obřímu náhrobnímu kameni“ je patrný na první pohled. Hawthorne upozorňuje čtenáře, že ani tentokrát nemá očekávat dobrý konec. Kontrast mezi životem a chladným kamenem dává tušit skrytému napětí v ději, vyvolává strach a předpovídá něco zlého. Netrvá to dlouho a poté, co Reuben opouští Rogera Malvina, charakteristika prostředí se mění. Náhle je to les divoký, z něhož je patrné číhající nebezpečí.

Ne celá povídka se odehrává v lese, přesto je zde tento prostor dominantním prvkem. Zatímco v „Mladém hospodáři Brownovi“ měl les zcela jasný charakter, byl místem tajemství a něčím už od začátku temným, zde lze tuto část přírody chápat ve více rovinách. Les je především místem střetu více světů – je to hranice mezi světem kolonistů a divokých Indiánů. Střetávají se tady také ale generace. Les se stane místem, kde otec symbolicky obětuje svého syna, aby napravil hříchy spáchané na starší generaci, na muži, který mu mohl být klidně jeho vlastním otcem. Prostor lesa slouží také jako hrob. Tím se z něj v podstatě stává místo s pamětí, dostává se mu dějinného charakteru, zde spojeného s historií rodu Rogera Malvina a Reubena Bournea. Les je mezníkem v životě postav. Pronásleduje je jako symbol viny, je zdrojem jejich výčitek kvůli hříchům, které byly v lese spáchané.

Pozastavíme-li se nad tím, jak Hawthorne les popisuje, všimneme si, že se vyznačuje nebývalou opuštěností. Pryč jsou Indiáni nebo démoni, které potkal hospodář Brown. Les zde žije svým vlastním životem, svými vlastními zvuky:

⁴⁴ Hawthorne, N., *Young Goodman Brown and Other Tales* (ed. B. Harding), Oxford University Press, 2009, s. 57.

⁴⁵ tamtéž, s. 57.

*The dark and gloomy pines looked down upon them, and, as the wind swept through their tops, a pitying sound was heard in the forest; or did those old trees groan in fear that men were come to lay the axe to their roots at last?*⁴⁶

Sám o sobě je les pustý, bez historie. Nebýt pocitů viny a vědomí hříchu, nevyvolával by asi v postavách žádné významnější pocity. Byl by zdrojem plodů a divé zvěře. Tak tomu však v povídce není. Les se stal místem lidského činu a nabyl v mysli člověka podoby pomníku jeho hříchů. Veškeré činy, které v něm Reuben napáchal, ho sem táhnou zpět:

*To be brief, the world did not go well with Reuben Bourne; and, though not till many years after his marriage, he was finally a ruined man, with but one remaining expedient against the evil fate that had pursued him. He was to throw sunlight into some deep recess of the forest, and seek subsistence from the virgin bosom of the wilderness.*⁴⁷

Reuben ví, že je jeho osudem se do lesa vrátit, aby z něj jakožto místa jeho prokletí učinil nakonec místo vykoupení. A to i za cenu osobní tragédie.

5.3 Pokání v lese

Les stahuje hrdiny povídky a zejména Reubena Bournea do svého nitra, jako by padali do propasti. Už od počátku příběhu tušíme, že cesta zpět do lesa je nevyhnutelná. Je to místo, které se stává pro Reubena prokletím.

Událost, která rozhoduje o jeho dalším osudu, je samotný akt volby, jestli Rogera Malvina v lese zanechat napospas téměř jisté smrti, nebo s ním setrvat i v jeho poslední hodině, ale zároveň tím ohrozit svůj vlastní život. Postava Reubena je nucena učinit natolik zásadní rozhodnutí, že jakékoli předem dané a z generace na generaci předávané etické zásady selhávají. Ostatně tak hodnotí Reubenovo rozhodnutí Frederick Crews ve své eseji *The Logic of Compulsion in ‘Roger Malvin’s Burial’*:

⁴⁶ Hawthorne, N., *Young Goodman Brown and Other Tales* (ed. B. Harding), Oxford University Press, 2009, s. 71.

⁴⁷ tamtéž, s. 68.

*...Hawthorne has approached his subject on a deeper level than the ethical – that he has not asked what someone in certain predicament should do, but rather how a man may become the victim of unconscious hypocrisies over which he has no ethical control at all.*⁴⁸

Morální zásady napovídají zůstat s přítelem v nouzi, ale přirozená lidská slabost ukrytá hluboko v duši a, jak píše Crews, mimo kontrolu morálních zásad, nakonec vítězí. Může za to mimo jiné i strach z neznáma, z možné smrti uprostřed temných lesů:

*He felt how hard was the doom of the kind and generous being whom he had deserted in his extremity. Death would come like the slow approach of a corpse, stealing gradually towards him through the forest, and showing its ghastly and motionless features from behind a nearer and yet a nearer tree. But such must have been Reuben's own fate had he tarried another sunset; and who shall impute blame to him if he shrink from so useless a sacrifice? As he gave a parting look, a breeze waved the little banner upon the sapling oak and reminded Reuben of his vow.*⁴⁹

Hlavním tématem povídky je pocit viny hlavní postavy. Pramení však tento pocit z faktu, že Reuben opustil Rogera Malvina? Sám Malvin to tak přece chtěl, jak kvůli Reubenovi, tak i kvůli své dceři Dorcas. Navíc zde existovala naděje, že Reuben přivede pomoc. Racionálně zhodnoceno, odchod nebyl sám o sobě zbabělou a špatnou volbou. Pocit viny pramení, zdá se, z nedodržení slibu pohřbít Malvinovo tělo. Reuben zalže své nastávající a od té doby je mučen výčitkami, žije v přetvářce. Myšlenky na to, jak někde hluboko v lesích stále leží Malvinovy kosti, ho neustále trápí. Připadá si proklet, jako by Malvin splýval s duchem celého lesa a ten ho měl pronásledovat do konce života.

Problémem se také může jevit nedokončení pohřebního rituálu, to, že smrt nenabude jakési úplnosti. Rituál smrti v jeho úplnosti můžeme vnímat také jako symbol přechodu ze starého světa do nového. Cesta Otců poutníků ze staré Evropy do Ameriky měla být jakýmsi symbolickým pohřbem starých pořádků, v podstatě celých dějin. Připlutí do Nového světa mělo znamenat úplně nový začátek, nalezení ráje. To se však nestalo,

⁴⁸ Crews, F., *The Logic of Compulsion in ‘Roger Malvin’s Burial’*. In: Kaul, A.N., ed., *Hawthorne: A Collection of Critical Essays*, 1966, s. 111.

⁴⁹ Hawthorne, N., *Young Goodman Brown and Other Tales* (ed. B. Harding), Oxford University Press, 2009, s. 64.

neboť kolonisté nebyli schopni odvrhnout svoji přirozenou hříšnost. Člověk, který byl jednou vyhnán z ráje, se už do něj znovu vrátit neměl. Chyby, kterých se kolonisté dopouštěli v Novém světě, často nevědomky, pak vedly k tomu, že jejich cíl nebyl naplněn. To vše je vrhlo opět tam, odkud vyšli – do podobných problémů, kterým čelili i ve své staré zemi. Jako by se kruh uzavřel a nebylo možné jít vstříc dosažení ráje na zemi. Určitou paralelu zde můžeme vidět s osudem, který potkal Reubena Bournea. Nedokončení pohřebního rituálu jej připravilo o možnost šťastně prožitého života. Naopak ho stále více přibližovalo místu, ve kterém se dopustil své chyby, lesu:

An almost superstitious regard, arising perhaps from the customs of the Indians, whose war was with the dead as well as the living, was paid by the frontier inhabitants to the rites of sepulture; and there are many instances of the sacrifice of life in the attempt to bury those who had fallen by the sword of the wilderness." Reuben, therefore, felt the full importance of the promise which he most solemnly made to return and perform Roger Malvin's obsequies.⁵⁰

Návrat do lesa, kde mělo dojít k uzavření kruhu, můžeme vnímat také jako prvek mytologický. Mýtus se vyznačuje vždy tím, že dochází k periodickému opakování činů a událostí a také k návratům na „místa s pamětí“, která v mnoha případech nesou znak nějaké posvátnosti nebo kolektivní paměti.⁵¹ V každé kultuře je tímto místem něco jiného, zde v americké literatuře je to les, který je určujícím prvkem psychologie jedince, mentality společnosti, kultury národa.

V závěru povídky jsme opět svědky silné konfrontace světa jedince a lesa. I zde se jeví les stále temnější, čím blíže jsme vyvrcholení příběhu. Zatímco však v “Mladém hospodáři Brownovi” je les nazírán skrze nejasnou perspektivu (jedná se o sen nebo realitu?), zde víme, že popis lesa odpovídá tomu, co Reuben skutečně vnímá a vidí. Že je to pohled také značně subjektivní a ovlivněný jeho vnitřním pohnutým psychologickým stavem, je už jiná věc. Les se mu jeví jako místo plné zvuků, vyvolává v něm strach a pocit ohrožení, při němž reaguje často zbytečně unáhleně:

⁵⁰ Hawthorne, N., *Young Goodman Brown and Other Tales* (ed. B. Harding), Oxford University Press, 2009, s. 63.

⁵¹ viz Eliade, M., *Mýtus o věčném návratu*, Praha: Oikoymenh, 1993.

*Whenever the rustling of the branches or the creaking of the trunks made a sound, as if the forest were waking from slumber, Reuben instinctively raised the musket that rested on his arm, and cast a quick, sharp glance on every side.*⁵²

Reuben navíc propadá stále více myšlence, že je úmyslem lesa, aby splatil svůj hřích:

*...he believed that a supernatural voice had called him onward, and that a supernatural power had obstructed his retreat. He trusted that it was Heaven's intent to afford him an opportunity of expiating his sin; he hoped that he might find the bones so long unburied; and that, having laid the earth over them, peace would throw its sunlight into the sepulchre of his heart.*⁵³

Splacení hříchu přijde ihned záhy, když Reuben Bourne nešťastně zastřelí vlastního syna, kterého spatří jen jako jakýsi temný stín v křoví a považuje jej za hrozbu. Akt smrti, který se měl v lese odehrát, je tak symbolicky dokonán.

Můžeme se tázat, zda se jedná o pouhou nehodu, kterou si Reuben vykládá jako cosi vyššího, nebo skutečně zasáhla boží ruka osudu? Jak ale píše Crews : „...*how could we take seriously the religious notion that a man can make his peace with the Christian God by shooting his innocent son?*“⁵⁴

Při zmínce o obětování syna se nám ihned vybavuje známý příběh z Bible – Abrahám má na znamení víry zabít svého syna Izáka. Je k tomuto činu odhodlán, avšak v poslední chvíli jeho ruku zastaví anděl. Pro důkaz víry není třeba skutečně prolévat krev. V lese se však žádný anděl nezjeví. Les si svoji oběť vezme.

Pokud byl v lese spáchán v minulosti hřích a měl zde být i splacen, pak to nebylo v křesťanském smyslu. Les a pokání v něm učiněné zde stojí mimo jakákoli náboženská dogmata:

⁵² Hawthorne, N., *Young Goodman Brown and Other Tales* (ed. B. Harding), Oxford University Press, 2009, s. 72.

⁵³ tamtéž, s. 72 – 73.

⁵⁴ Crews, F., *The Logic of Compulsion in 'Roger Malvin's Burial'*. In: Kaul, A.N., ed., *Hawthorne: A Collection of Critical Essays*, 1966, s. 113.

*Je to mytický svět, kde slovo a přísaha mají moc a zavazují, svazují člověka. Nedodržení přísahy je přečin, který otrásá existenci člověka a jeví se jako přestupek proti univerzálnímu řádu, jehož příroda je součástí*⁵⁵

Reuben Bourne, který měl čestně zůstat s Rogerem Malvinem, ulehnout mu po boku a spolu s ním zemřít, nebo alespoň zakopat jeho tělo, nakonec svoji vinu splatil – omylem zabil vlastní dítě na místě, kde kdysi zanechal Malvina. Nakonec tak zástupci rodu Malvinů a Bourneů spočinuli vedle sebe v jednom hrobě a Reuben Bourne byl zbaven své kletby:

*Then Reuben's heart was stricken, and the tears gushed out like water from a rock. The vow that the wounded youth had made the blighted man had come to redeem. His sin was expiated, -- the curse was gone from him; and in the hour when he had shed blood dearer to him than his own, a prayer, the first for years, went up to Heaven from the lips of Reuben Bourne.*⁵⁶

Ačkoli má povídka “Pohřeb Rogera Malvina“ historický základ, celý příběh má ve finále jiné vyznění než např. “Májka na veselém vrchu“. Zde budeme svědky, jak dále uvidíme, spíše dějepisného poučení, výjevu z počátku kolonizace severoamerického kontinentu.

“Roger Malvin“ má daleko více metafyzický přesah. V tomto ohledu se více podobá “Mladému hospodáři Brownovi“. V něm je však dominantní puritánská démonizace lesa. Brown odchází do lesa jako do zakázaného prostoru. Je to místo opředené temným hávem, protiklad „světlého“ světa víry puritánské obce.

V “Pohřbu Rogera Malvina“ jsme postaveni před zcela jiný obraz lesa. Zde nejsme svědky nějaké předem ze společenských předsudků vycházející démonizace lesa.

Pokud se už setkáme s přisuzováním přívlastku „temný“, co se obrazu lesa týče, tak je to dáno individuální reflexí lesa očima hrdiny. Individuum demonizuje les na základě své vlastní zkušenosti s ním. Vrátime-li se opět k myšlence, že les je hraničním, pomezím místem (viz. citát J. Le Goffa, s. 3), zjistíme, že i lidská existence je zde vystavena hraničním zkušenostem. Člověk zde zažívá věci, které pro něj nejsou

⁵⁵ Peprník, M., *Topos lesa v americké literatuře*, Brno 2005, s. 210.

⁵⁶ Hawthorne, N., *Young Goodman Brown and Other Tales* (ed. B. Harding), Oxford University Press, 2009, s. 76.

běžné v každodenním životě. Les ho nutí dělat zásadní rozhodnutí, ve kterých jde často o otázky života a smrti. Hranice mezi divočinou, přírodním a lidským zákonem se zde stírají. Les je prostor, který v člověku probouzí to nejlepší i nejhorší, čeho je schopen.

6. Obraz lesa v povídce “Ethan Brand“

Hawthorneův vztah k lesům hodnotí ve své studii R. W. B. Lewis takto:

*For Hawthorne, the forest...was the ambiguous setting of moral choice, the scene of reversal and discovery in his characteristic tragic drama. The forest was the pivot in Hawthorne's grand recurring pattern of escape and return.*⁵⁷

Již v předchozích dílech jsme byli skutečně svědky toho, jak lesní prostředí funguje jako určující prvek volby, která má navíc etický základ. Nejinak je tomu v povídce “Ethan Brand“ (“Ethan Brand: A Chapter from an Abortive Romance“) ze sbírky povídek *The Snow-Image, and Other Twice-Told Tales*, vydané v roce 1852. Přesto – jako v každém Hawthorneově díle – i zde má les svá vlastní specifika. V mnoha z nich se jeho úloha v činech lidí (zejména samotného Branda) liší od ostatních Hawthorneových děl. Některé znaky jsou zase naopak shodné.

6.1 Charakteristika děje a postav

Ústřední postavou celé povídky je Ethan Brand. Je to tajemný muž, o kterém víme pouze to, že před lety pracoval ve vápence pod horami, kam je děj povídky umístěn. Poté se začal jeho život ubírat směrem, který by se dal nazvat „psychologickým experimentem“. Zůstával sám na úbočí lesa ve vápence a přemýšlel nad údělem a duší člověka. Nakonec místo, kde pracoval, opustil, aby se vydal do světa prozkoumat duše mužů a žen, aby našel jakýsi „Neodpustitelný hřích“. Ethan však není jediná postava, která v příběhu figuruje.

Je zde i postava Bartrama a jeho syna, který se jmenuje Joe. Tito dva se starají o vápenku, na které původně pracoval sám Ethan Brand. Brand je jakousi legendou a jeho návrat nezůstane nepovšimnut a přiláká k vápence dav lidí. Namísto vřelého přátelského hovoru nám však Hawthorne nabízí obraz odcizení. Lidé cítí z Branda strach, jiní jím pohrdají a považují jej za blázna. Je zde i skupina, která si ho vůbec nevšímá a raději se věnuje zábavnější podívané, potulnému muži s diorámou, který

⁵⁷ Lewis, R.W.B., *The Return into Time:Hawthorne*. In: Kaul, A.N., ed., *Hawthorne: A Collection of Critical Essays*, 1966, s. 74-75.

lidem promítá zajímavé obrázky. Všechny tyto skupiny mají v povídce své místo a význam.

V očích samotného Ethana se zase obyvatelé městečka jeví jako obyčejné figurky, o něž vlastně nemá ani zájem. Právě v tuto chvíli přichází jeden z vrcholů celého příběhu, ve kterém dojde k odcizení úplnému a lidé a Ethan se rozdělí navždy. Zůstává jen otec a syn, aby byli svědky závěrečné katarze. Vše podkresluje navíc kulisa temného prázdného lesa, který sám má podíl na tom, proč se Ethan stal takovým, jaký je.

6.2 Prostor lesa

Na začátku povídky nás Hawthorne zavádí na okraj obce pod mohutnými kopci, kde se nachází vápenka, ústřední místo děje. To, že zde existuje i les, důležitý pro celkové pochopení příběhu, tušíme jen v náznacích. První části povídky dominují dialogy a výjevy veselí občanů, kteří se přišli podívat na návrat Ethana Branda nebo se jen pobavit u muže s diorámou.

Les jakožto hlavní kulisa děje se vyjeví až ve druhé části, v momentu, kdy strach z cizince zvítězí a rozprchnuvší se lid ponechává Branda samotného ve společnosti již zmíněného otce a syna. Nástup lesa je však podán podrobným popisem, ve kterém se vyjevuje jeho temnota v plné síle:

Save for these three human beings, the open space on the hill-side was a solitude, set in a vast gloom of forest. Beyond that darksome verge, the firelight glimmered on the stately trunks and almost black foliage of pines, intermixed with the lighter verdure of sapling oaks, maples, and poplars, while here and there lay the gigantic corpses of dead trees, decaying on the leaf-strewn soil. And it seemed to little Joe--a timorous and imaginative child--that the silent forest was holding its breath until some fearful thing should happen.⁵⁸

Zlom v ději je tedy spojen s nástupem lesa. Hawthorne neúprosně staví čtenáře před lesní scénérii, stejně jako před odhalení podstaty proměny Ethana Browna, která brzy následuje:

⁵⁸ <http://www.gutenberg.org/files/513/513-h/513-h.htm#ethan>, 9. 10. 2010, 15:35.

*He remembered how the night dew had fallen upon him,--how the dark forest had whispered to him,--how the stars had gleamed upon him,--a simple and loving man, watching his fire in the years gone by, and ever musing as it burned. He remembered with what tenderness, with what love and sympathy for mankind and what pity for human guilt and woe, he had first begun to contemplate those ideas which afterwards became the inspiration of his life; with what reverence he had then looked into the heart of man, viewing it as a temple originally divine, and, however desecrated, still to be held sacred by a brother; with what awful fear he had deprecated the success of his pursuit, and prayed that the Unpardonable Sin might never be revealed to him. Then ensued that vast intellectual development, which, in its progress, disturbed the counterpoise between his mind and heart.*⁵⁹

Les se v povídce nakonec vyjevuje jako místo samoty a rozjímání. To má však zhoubný charakter, neboť člověka uvrhne na cestu k objevení vlastního temného já. Člověk je v lese sám a jeho světlé i temné stránky zde spolu začínají vést dialog, který lidskou bytost postupně strhává do propasti poznání.

V tomto ohledu se nabízí paralela s “Pohřbem Rogera Malvina“. Les zde byl taktéž němým svědkem lidského rozhodnutí, které mělo fatální následky. Znovu si tak můžeme připomenout myšlenky R. B. W. Lewise, který se zmiňuje o tom, že les je místem volby. Les je však také možno chápat jako místo objevu, zde je to konkrétně podstata lidské hříšnosti.

6.3 Les a nalezení lidské hříšnosti

Co je tedy podstatou Brandova poznání? Jakou pravdu v lese našel? A vypovídá tato pravda něco i o něm samotném? Ještě jednou si připomeňme klíčový základ celé povídky – Brandovu postupnou proměnu v lese. Zpočátku se zdál Ethan Brand být mírným a normálním člověkem, který miluje bližního svého. Dlouhé setrvávání v lese a samota mu však umožňují vykonat složitou intimní cestu k vlastnímu já s úplnou proměnou jeho osobnosti a nazírání světa. Motivem povídky je rovněž nevinnost a její postupná ztráta. Všechna tato témata jsou velice podobná tomu, co se odehrává v “Mladém hospodáři Brownovi“ a “Pohřbu Rogera Malvina“. I zde byla

⁵⁹ <http://www.gutenberg.org/files/513/513-h/513-h.htm#ethan>, 9.10. 2010, 17:38.

duše postav odkryta ve svém pravém světle právě v lese. Ethan Brand se vyznačuje tím, že stěžejní dějový zlom se odehrává převážně v mysli hlavní postavy:

*He had lost his hold of the magnetic chain of humanity. He was no longer a brother-man, opening the chambers or the dungeons of our common nature by the key of holy sympathy, which gave him a right to share in all its secrets; he was now a cold observer, looking on mankind as the subject of his experiment, and, at length, converting man and woman to be his puppets, and pulling the wires that moved them to such degrees of crime as were demanded for his study. Thus Ethan Brand became a fiend.*⁶⁰

V povídce je patrné i téma touhy po vědění. Ethan je člověk, jehož životním cílem bylo nalezení Neodpustitelného hříchu. Toto hledání ho však zničilo, ačkoli pravdu nakonec našel. V protikladu vůči němu stojí skupinka lidí, která dá před ním přednost muži s diorámou a raději než filozofické úvahy tajemného muže zvolí prostou jednoduchou zábavu. Tito lidé žijí v nevědomosti, která se zde možná jeví jako větší moudrost než neodbytná touha po vědění. Zároveň však vytvářejí podprahové napětí, stejně jako malý chlapec Joe. Ten stejně jako bavící se lidé symbolizuje nevinnost. Je však otázkou, zda v každém z nich nedřímá nový Ethan Brand. Nežijí snad i oni ve stínu temného lesa, na místě, které Branda uvrhlo do jeho podivného výzkumu, honby za nalezením Neodpustitelného hříchu?

Podstata tohoto hříchu totiž dřímá v každém z nás. Ethan Brand o něm říká: „*Je to hřích, který vyrostl v mých vlastních prsou.*“⁶¹

Brandovu snahu zjistit, co je to tento hřích a kde spočívá jeho podstata, autor mistrně symbolizuje motivem psa, který v povídce také vystupuje. Ten se celou dobu snaží chytit vlastní ocas a tak běhá neustále dokola. Takový byl i Brand. Jeho výzkum, kterému věnoval tolik času, započal tam, kde nakonec skončil – u něho samého. Celou dobu tak pronásledoval sám sebe, neboť Neodpustitelný hřích, budeme-li ho chápat ve smyslu prvotního hříchu člověka, spočívá v každém z nás.

⁶⁰ <http://www.gutenberg.org/files/513/513-h/513-h.htm#ethan>, 9.10. 2010, 18:13.

⁶¹ Hawthorne, N., *Mateřské znaménko*, ed. Martin Procházka, Praha: Odeon, 1988, s. 268.

7. “Májka na Veselém vrchu“ – les jako místo štěstí a svobody

7.1 Úvodem

Na rozdíl od předchozích poměrně temně laděných povídek (zejména “Mladý hospodář Brown“ a “Pohřeb Rogera Malvina“) je “Májka na Veselém vrchu“ (v originále “The Maypole of Merry Mount“) povídka odlišná jak dějem, tak svým celkovým vyzněním, ačkoli ani zde se Hawthorne nevyhýbá svému největšímu tématu: konfrontaci dvou světů založených na rozdílných přístupech chápání lidského života a otázek týkajících se svobody a údělu jedince. V této krátké povídce je to pak střet skupiny lidí slavících svátek jara v jakémsi pohanském stylu a přísně smýšlející skupiny puritánů.

Sám les se tentokrát v povídce nejvíce jeví jako místo neznámé a temné, spíše naopak. Asociují to již slova v názvu, jako májka (symbol zrození, jara, nového života) a přívlastek „veselý“.

Opět jsou to však spíše lidé, kdo si sem s sebou nesou svoji vlastní kulturu a víru, prostředí lesa toto vše pak už pouze modifikuje. Ačkoli se jedná o krátkou povídku odehrávající se na rozsahu několika málo stran, lze zde všechna výše zmíněná témata nalézt a poměrně do hloubky rozebrat.

7.2 Historické pozadí povídky

Jak jsme viděli v předchozích povídkách, Hawthorne měl vskutku velmi blízký vztah k raným dějinám Ameriky a snažil se to popsat i ve svých povídkách. Mnoho z nich vychází ze skutečných dějinných událostí a “Májka na Veselém vrchu“ není výjimkou. Z čeho tedy povídka vychází?

V období rané kolonizace amerického kontinentu bylo možné narazit na určité skupiny, které se svým způsobem vymykaly normálnímu trendu. Tvořily vůči němu jakousi alternativu. Práce na zemědělské půdě nebyla to hlavní. Lidem z těchto skupin šlo spíše o to poznat Nový svět v jeho nejryzejší podobě, nalézt za oceánem skutečnou svobodu a ráj. Znamená to tedy, že většina těchto skupin se projevovala silnou svobodomyšlností, často až excentrickou; byly snad i jakýmsi protipólem těch nejradikálnější smýšlejících novoanglických puritánů. Hawthorne zároveň poukazuje

na fakt, že osídlení Ameriky a utváření zdejší nové společnosti nebylo dílem jedné velké skupiny. V Novém světě na sebe narážely mnohé myšlenkové proudy. Panenská země neznamenalala pouze nový začátek ve smyslu fyzickém či geografickém (nová země, nová půda), ale i duševním. Člověk si buď do nové země přinesl všechny své předsudky a zvyky, nebo zde naopak začal zcela znovu, oprostil se od minulosti. Nový svět tak bylo možno chápat i jako novou filozofii, nové nazírání světa. O skupině, kterou nám vyjevuje ve své povídce Hawthorne, se pak můžeme dočíst u Svatavy Rakové:

Nejpozoruhodnější mezi těmito excentristy se stal veselý a nevázaný Thomas Morton, který si s partou svých druhů obdobného ražení vybudoval v blízkosti Plymouthu sídlo zvané Merry Mount. Jeho bratření se s Indiány (a především s jejich ženami) na základě ochotného prodeje a společné konzumace alkoholu popudilo přísné separatisty natolik, že proti „hnízdu neřesti“ uspořádali pod vedením horlivě moralizujícího Milese Standishe křížáckou výpravu a nakonec jej vypudily až do Anglie.⁶²

7.3 Les a společnost Veselého vrchu

“Májka na Veselém vrchu“ vzbuzuje mnoho otázek. Můžeme se tázat, jak k této výše popsané svobodomyšlné skupině přistupuje ve své povídce sám Hawthorne? A jaká role je v příběhu tentokrát přisouzena puritánům? Co o společnosti obecně povídka vypovídá? A jakou roli zde hraje les?

Na začátku povídky vstupujeme přímo doprostřed lesa a událostí v něm se odehrávajících. Jsme součástí veselé skupiny lidí, kteří oslavují život samotný, svobodu a své sepětí s přírodou. Celá tato slavnost se točí zejména okolo svatby dvou mladých lidí, Edgara a Edith, které Hawthorne též nazývá Májový pán a jeho paní. Oni jsou ústřední dvojicí celé společnosti, symbolizují nový svazek a nový život. Okolo nich se srocuje celá společnost a květinami ověšený kněz je všechny svolává k mohutné a bujaré oslavě:

Come; a chorus now, rich with the old mirth of Merry England, and the wilder glee of this fresh forest; and then a dance, to show the youthful pair

⁶² Raková, S., *Dobrodruzi, puritáni a Indiáni : Angličané v Novém světě*, Praha 1998, s. 182.

*what life is made of, and how airily they should go through it! All ye that love the Maypole, lend your voices to the nuptial song of the Lord and Lady of the May!*⁶³

Hawthorne se věnuje poměrně detailně popisování celého výjevu, tanci a maskám, které na sobě lidé mají. Zdá se, že jsou s životem v lese pevně spjati od počátku věků a starosti okolního světa na ně nedoléhají.

Vraťme se ještě ke stěžejnímu tématu této práce, a sice prostředí lesa. Jak již bylo zmíněno, les se tentokrát nejeví jako neprostupné, neznámé a temné místo. Zároveň však v povídce nenalezneme nějaké romantizující či dokonce transcendentální výjevy lesa. Není to ještě místo, kde bychom mohli cítit přítomnost boží síly na každém kroku. Není to místo přirozeně krásné. Tyto výjevy nejsou Hawthorneovi až tak blízké a pokud ano, patří do jeho jiného díla. Les je zde útočištěm, ale ne v tom smyslu, že by se sem před něčím utíkalo. Člověk zde nehledá spásu.

Naopak, lesní prostředí se v lidské mysli pojí s něčím, co je v nás hluboko zakořeněné. Je to naše divokost, touha po splynutí s přírodou, přirozená touha po svobodě. Lidé „Veselého vrchu“ vyhledávají lesní prostředí proto, že jim nabízí určitou alternativu. Je to místo doposud nepoznamenané civilizací. Je možné zde vypustit své touhy, svou spontánnost na povrch, je možné se zde radovat ne z nějakého útěku před civilizací, ale z života samotného, z možnosti tento život svobodně žít. Nezdá se, že by chování postav v povídce mělo být nějakým jasným vystoupením proti okolní civilizaci, jakýmsi symbolickým opozičním činem proti přísné puritánské společnosti.

Ve své povídce Hawthorne poměrně podrobně popisuje, kdo vlastně jsou tyto lidé a jak jejich skupina vznikla:

Men voyaged by thousands to the West: some to barter glass beads, and such like jewels, for the furs of the Indian hunter; some to conquer virgin empires; and one stern band to pray. But none of these motives had much weight with the colonists of Merry Mount. Their leaders were men who had sported so long with life, that when Thought and Wisdom came, even these unwelcome guests were led astray by the crowd of vanities which they should have put to flight. Erring Thought and perverted Wisdom were made to put on masques, and play the fool. The men of whom we speak, after

⁶³ Hawthorne, N., *Young Goodman Brown and Other Tales* (ed. B. Harding), Oxford University Press, 2009, s. 135 – 136.

losing the heart's fresh gayety, imagined a wild philosophy of pleasure, and came hither to act out their latest day-dream. They gathered followers from all that giddy tribe whose whole life is like the festal days of soberer men. ⁶⁴

Budeme-li se podrobněji věnovat jednotlivým aspektům toho, co se v lese odehrává, nemůžeme si nevšimnout, že obraz, který nám Hawthorne předkládá, ukazuje skutečnou pohanskou slavnost. Centrem společnosti se zde stává mladý pár, v samotném srdci oslavy však stojí májka.

V dnešní době se s májkou setkáme zejména na venkově, kde se stává výrazem oslav příchodu jara. Budeme-li se však májkou zabývat podrobněji, zjistíme, že její stavba přímo souvisí se světem lesů. Jak píše britský antropolog James Frazer, její stavění je spojeno s přenosem lesního světa blíže ke světu lidí. Konkrétně se jedná o přenos lesního ducha k lidským obydlím, slavnost máje má pak být oslavou jara, plození a nového života ⁶⁵

Již jsme zmínili, že povídka „Májka na Veselém vrchu“ se od jiných Hawthorneových „lesních“ povídek liší. Je to i volbou jiných symbolů a obrazů, které nám zde autor předkládá. Aby zdůraznil kontrast veselé skupiny a puritánů, věnuje se podrobně popisu jednotlivých aktérů oslavy. Dokonce se věnuje popisu jednotlivých zvuků, abychom si uměli lépe představit nevázané pohanské veselí:

Here might be seen the Savage Man, well known in heraldry, hairy as a baboon, and girdled with green leaves. By his side a noble figure, but still a counterfeit, appeared an Indian hunter, with feathery crest and wampum belt. Many of this strange company wore foolscaps, and had little bells appended to their garments, tinkling with a silvery sound, responsive to the inaudible music of their gleesome spirits. Some youths and maidens were of soberer garb, yet well maintained their places in the irregular throng by the expression of wild revelry upon their features. Such were the colonists of Merry Mount, as they stood in the broad smile of sunset round their venerated Maypole. ⁶⁶

⁶⁴ Hawthorne, N., *Young Goodman Brown and Other Tales* (ed. B. Harding), Oxford University Press, 2009, s. 137.

⁶⁵ viz Frazer, J.G., *Zlatá ratolest*, Plzeň : Aleš Čeněk, 2007.

⁶⁶ Hawthorne, N., *Young Goodman Brown and Other Tales* (ed. B. Harding), Oxford University Press, 2009, s. 134 – 135.

7.4 Puritáni: strážci pořádku a víry?

Nebyl by to však Nathaniel Hawthorne, kdybychom v jeho díle nepocítili jakési podprahové napětí a tušení blížícího se zlomu. Ten vskutku přijde, a to v podobě Johna Endecotta, puritánského předáka, který se svými druhy bujaré oslavy a nevázané veselí přeruší. Puritánští kolonisté přistoupí posléze ke ztrestání celé lesní společnosti za účelem zjednat pořádek a nastolit i v jejich řadách puritánské právo a morálku. Původním plánem puritánů bylo zjednat řád i za cenu použití násilí. Nakonec se vše vyřeší klidnější cestou, veselí lidé se musejí převléci, vzdát se svých masek a symbolů svobody. To je symbolizováno i ostříháním dlouhých vlasů mladého muže Edgara, čímž definitivně zapadne mezi ostatní puritány a stane se jedním z nich.

Hawthorne tentokrát nepředstavuje puritány jako skupinu lidí potlačujících vše, co se vymyká jejich víře, a to i za cenu mnohých nespravedlivých příkoří. Puritáni zde pouze reprezentují jinak smýšlející skupinu, která přijala přetvoření postupně kolonizovaného kontinentu za svůj hlavní úkol. Oni jsou ti, kdo mají vizi, kdo má jasný plán, kdo je symbolem řádu a udržovatelem společenských pořádků. Bez tohoto jejich poslání by Nový svět upadl do chaosu. Puritáni se zde snaží zabránit průniku jakési anarchie (protože to, co se na Veselém vrchu odehrává, v jejich očích anarchií je) do jejich kolonie.

Zamyslíme-li se ještě jednou nad předešlými fakty, zjistíme, že les tentokrát v povídce skutečně neplní roli temného nebezpečného místa. Je to dáno především tím, že z hlediska puritánů nedochází nyní k pro ně tolik typické demonizaci lesa. Puritáni tentokrát necítí nějaký paranoidní strach z neznáma, naopak – odvážně vniknou na Veselý vrch a tomu, co je v jejich očích chaos a odbočení ze správné cesty, učiní přítrž.

V podstatě je celý příběh více o lidech než o lese samotném. Je o různých přístupech k životu a les je zde pouze jakýmsi jevištěm. Sami kolonisté žijící na Veselém vrchu nám ukazují, že lesa se není třeba bát, není potřeba ho demonizovat, jak to mnozí jiní kolonisté dělávali. Sami se s tímto prostředím snaží žít v úzkém vztahu, ve společné přirozené symbióze. Budeme-li se dívat na celý příběh optikou tohoto veselého společenství, zjistíme, že není ani potřeba budovat nějaký nový Eden, nový ráj, tak jako se o to pokoušeli zarytě novoangličtí puritáni. Vždyť ráj a skutečný Nový svět již zde je a není potřeba dělat nic, není nutné jej ovládnout, ale pouze v něm žít přirozeně, bez

svazování sebe sama, bez nepřírozených zákonů. Má to snad být až určitá forma prvotně pospolitého společenství. Lidé z Veselého vrchu nepodléhají žádným paranoidním představám o konci světa, o zatracení z důvodu vlastní hříšnosti. Tvoří svobodně smýšlející skupinu, která je kontrastem vůči přísným puritánům. Je však otázka, na kolik si jejich existenci vůbec uvědomují, a pokud ano, považují-li je za skupinu lidí, která pro jejich vlastní společenství představuje existenční riziko.

Z povídky není jasné, na čí stranu se Hawthorne staví. Je pravda, že příchod puritánů přeruší spontánní slavnost a zničí společenství Veselého vrchu. Nicméně, znamená příchod puritánů i příchod zla? Budeme-li vnímat povídku z perspektivy puritánů, zjistíme, že zlem je zde právě ona spontánně se chovající skupina lidí okolo májky na Veselém vrchu. V očích puritánů se tito lidé jeví jako narušitelé řádu. Pokud bude podle jejich vzoru fungovat každé společenství, které se v Novém světě utvoří, pak se myšlenka nové civilizace rozmělní v chaosu a anarchii.

Nakonec vítězí právo silnějšího. Lépe organizovaní puritáni s jasnou vizí nad celým tímto společenstvím vítězí, stejně tak jako nad bezpočtem jemu podobných, včetně kmenů původních obyvatel Ameriky.

Nyní tedy vyvstává jedna otázka. Jsou puritáni a jejich konání, které vede k destrukci svobodomyšlné společnosti, odsouzeníhodní? Vždyť i oni právě budují nový svět, ve kterém bohužel pro jinak smýšlející skupiny nemělo být místa. Pro puritány však byla mravnost a askeze jedinou přijatelnou cestou k naplnění tohoto cíle. Zároveň bylo potřeba se oprostít od starých zvyků, které evokovaly asociace na různé pohanské rituály. Právě toto je stěžejní téma celého příběhu, jak ukazuje samotný závěr povídky:

And Endicott, the severest Puritan of all who laid the rock foundation of New England, lifted the wreath of roses from the ruin of the Maypole, and threw it, with his own gauntleted hand, over the heads of the Lord and Lady of the May. It was a deed of prophecy. As the moral gloom of the world overpowers all systematic gayety, even so was their home of wild mirth made desolate amid the sad forest. They returned to it no more. But as their flowery garland was wreathed of the brightest roses that had grown there, so, in the tie that united them, were intertwined all the purest and best of their early joys. They went heavenward, supporting each other along the

*difficult path which it was their lot to tread, and never wasted one regretful thought on the vanities of Merry Mount.*⁶⁷

7.5 Závěrem k “Májce na Veselém vrchu“

Co zmínit k “Májce na Veselém vrchu“ závěrem?

Hawthorne zde umně spojil dva typické aspekty společnosti, které zakládaly „Nový svět“, novou Ameriku: svobodně smýšlející skupinu lidí a proti nim stojící a podle přísných pravidel žijící puritány. Každá tato sociální skupina měla své vidění světa, své názory i vlastní etiku. Není jasné, ke které skupině se Hawthorne a priori přiklání, stejně jako není zcela dané, z čí perspektivy máme celou povídku vidět a následně interpretovat. O to plastičtějšího obrazu reality se nám dostává. Jedná se tak tedy o historickou črtu, která nám zobrazuje počátky života kolonistů v Novém světě. Ukazuje způsob, jakým se lidé oddávali nově nabyté svobodě a pocitu nového zrození, dále je vyobrazením toho, jak z prvotního chaosu vzniká pořádek.

Zároveň se v povídce projevuje Hawthorneovo univerzální vidění světa lesa: les sám ve své podstatě není ani zlý, ani dobrý. Je takový, jaký ho dělá naše vlastní nazírání skutečnosti a naše činy, které se v lese odehrají, a to jak ty minulé, tak i ty přítomné.

⁶⁷ Hawthorne, N., *Young Goodman Brown and Other Tales* (ed. B. Harding), Oxford University Press, 2009, s. 143 – 144.

8. Les: útočiště a symbol krásy

8.1 Les jako útočiště v americké literatuře

„Příroda je bližším přítelem lidské duše než společnost, ...člověk je ve své podstatě tvorem více přírodním než společenským.“⁶⁸ Takto se ve své eseji o Henry Davidu Thoreauovi vyjadřuje Josef Jařab a naráží tak na jeden typický prvek v pohledu americké literatury na životní prostředí: snahu o nalezení porozumění přírodě a vztah člověka a přírody v jakési symbióze. Je to též pokus o stále další a další objevování krásy americké přírody. V neposlední řadě se pak příroda jeví pro mnohé lidi jako alternativa ke společenskému životu v rámci vznikajících měst.

Obraz lesa jako místa krásného, kam lze ze společnosti odejít, aniž by tam na člověka čekalo cosi temného, se nejvíce prosadil v dílech a myšlení transcendentalistů. Jak již bylo ale zmíněno, les hrál velkou roli pro toho, kdo stanul na americkém kontinentě. Nelze si však myslet, že vždy docházelo ke konfrontaci, která poté našla své vyjádření v typické puritánské démonizaci lesa. Na kontinent nesměřovaly pouze skupiny lidí toužící budovat novou společnost, puritáni a jim podobní. Do Nového světa směřovali i lidé toužící po svobodě, po vlastním uplatnění, prospěchu, někdy to byli i dobrodruzi. Veškeré činy plynoucí z jejich tužeb, dobrodružné výpravy do lesů, útek do divočiny, se pak promítly do literatury stejně jako les démonizovaný, les, který byl zakázaným územím.

S lesem, který se jeví jako alternativa společnosti, se např. setkáváme u prvního velkého amerického romanopisce, Washingtona Irvinga. V jeho nejslavnějším díle, krátké povídce „Rip Van Winkle“ plní les roli zcela protikladnou k puritánskému temnému hvozdu. Hrdina, unavený společností a také svou ženou a manželskými povinnostmi, do lesa odejde, zde usne a po probuzení dokonce potká duchy objevitelské výpravy. Poté opět usne. Po probuzení však zjistí, že promeškal celou americkou revoluci.

To ještě více podtrhuje nazírání lesa jako místa, kam se události z vnějšího světa nedostanou: zde je jedno, kdo je zrovna u moci, ke komu se člověk přidá. V lese se lze potulovat, odpočívat nebo v případě Ripa dobře popít a spát.

⁶⁸ Jařab, J., ``Poselství Waldenu``, *Od Poea k postmodernismu*, ed. M. Hilský, Praha: Odeon, 1993, s. 18.

Puritánská démonizace lesa nebyla vlastní dalšímu známému americkému spisovateli, který své příběhy umisťoval zpravidla do lesů nebo do přírody obecně – J. F. Cooperovi.

V jeho pentalogii o Nattym „Kožené punčoše“ se příroda a les jeví jako místo sice divoké, nicméně v lidech rozvíjí vlastnosti jako je zdatnost, čestnost. Na člověka zde neustále čeká nějaká výzva a zkouška. Les zde tedy nevidíme přímo jako místo obdivuhodné, klidné, spíše naopak – je plný Indiánů. To však neznamená, že by se mu měl člověk vyhnout. Před Indiány je potřeba respektu, nejsou to však žádní démoni. Lze s nimi vést dialog, dokonce se domorodec může stát i přítelem.

Podobný náhled na celou problematiku vztahu člověka a přírody nacházíme v románu *Hope Leslie* (1827), který napsala Catharine Maria Sedgwick. Románu dominuje feministické ladění a zejména nahlížení domorodce ne jako démona, ale jako potenciaálního partnera, jako lidské bytosti, která si zaslouží spravedlivé zacházení ze strany bílého muže. Les se poté v příběhu jeví jako místo, které může být nebezpečné, zároveň zaslouží obdiv a úctu, je to místo, kde se tyto dvě stránky lesa nacházejí ve vzájemné harmonii.⁶⁹

Jak již bylo zmíněno, byli to transcendentalisté, kdo jako první objevili skutečnou krásu lesa a zbavili ho definitivně veškeré démonizace. Les a příroda se v jejich nazírání staly skutečnou a ryzí alternativou společnosti. Nejznámějšími zástupci se stali R. W. Emerson a zejména Henry David Thoreau, který dobrovolně odešel ze společnosti a usadil se v lesích u jezera Walden poblíž města Concord.

*Thoreau ve svých přírodních prózách překonal tehdy stále ještě existující puritánské vidění přírody a civilizace jako antagonických pojmů a rozehnal představu divočiny jako něčeho temného a zlovolného...*⁷⁰

Thoreau nabízí ve svém popisu lesa alternativu života stojící proti lidské společnosti. Les je pro něj obrazem skutečného života, bez falešnosti a přetvářky. Je to skutečný ráj, který lidé mířící do Nového světa hledali, i když z něj nakonec učinili místo temné. Zajímavou myšlenku o Thoreauovi nám nabízí Frederick Turner, který říká, že Thoreau se považoval za jakéhosi nového Adama, kterému byla nabídnuta možnost se opět vrátit

⁶⁹ http://en.wikipedia.org/wiki/Hope_Leslie, 30. 10. 2010, 16:48.

⁷⁰ Jařab, J., ``Poselství Waldenu``, *Od Poea k postmodernismu*, ed. M. Hilský, Praha: Odeon, 1993, s. 22.

do ráje a být prvním, kdo přinese ostatním zprávu o tom, jaký tento ráj ve skutečnosti je.⁷¹

Vraťme se však nyní k Nathanielu Hawthorneovi. Ten jakožto autor pozdního romantismu nemohl přírodu ze svého díla vynechat a jak jsme viděli, les u něj hraje důležitou roli. Pro Hawthornea je navíc typické, že se pokoušel toto prostředí ve svém díle uchopit pokud možno co nejúplněji, a tak se i u něj setkáváme s lesem jako místem, kde člověk nemusí nutně nalézt svoji temnou stránku, kde se lze ukrýt a najít útočiště. Takovou roli hraje les v jeho nejznámějším díle, románu *Šarlatové písmeno* (*The Scarlet Letter: a romance*, poprvé vydáno v roce 1850).

8.2 *Šarlatové písmeno*

Tematika lesa se nevyhnula ani nejslavnějšímu dílu Nathaniela Hawthornea, románu *Šarlatové písmeno*. Román, podobně jako většina autorových děl, je opět zasazen do období kolonizace amerického kontinentu v 17. století. Hawthorne vychází opět z historie a podobně jako v ostatních dílech rozvíjí téma viny a hříchu. Podobně jako v předchozích krátkých povídkách, i zde se nachází silná tenze mezi světem lidí a světem přírody, lesa. Ten je tentokrát nahlížen trochu jinou optikou než obvykle, nicméně opět plní roli místa, kde dochází k rozuzlení příběhu.

8.2.1 Charakteristika postav a děje

Děj románu je umístěn do novoanglické puritánské kolonie a odehrává se v polovině 17. století, kdy do Ameriky směřovaly vlny přistěhovalců, aby zde vybudovaly novou společnost, odlišnou od té ve staré Evropě.

Hlavní postavou románu je Hester Prynne, vdaná žena, která je svým manželem poslána z Evropy do Ameriky. Její manžel, Roger Prynne, za ní má dorazit později. To se však nestane, po svém příjezdu na kontinent se dostane do indiánského zajetí a lidé věří, že zahynul. Hester Prynne se tak stane prakticky vdovou a otěhotní s mladým duchovním, Arthurem Dimmesdalem. Za to je uvězněna a nakonec nucena nosit na oděvu písmeno „A“, které je zkratkou slova „adulteress“, v českém překladu cizoložnice, smilnice.

⁷¹ viz Turner, F., *The Making of an American Literary Landscape*, Washington, D.C.: Island Press, 1989.

Poté se z indiánského zajetí vrací Roger Prynne, pod falešným jménem Roger Chillingworth, a s novou identitou lékaře se rozhodne pátrat po tom, kdo je otec Hesteřina dítěte, dcery jménem Pearl (Perla, Perlička). Poté, co nabídne lékařskou pomoc mladému duchovnímu Arthurovi, začne si uvědomovat, kdo byl skutečným milencem Hester a otcem její dcery.

Hester s Perličkou se mezitím usadí na okraji lesa a začne pomáhat lidem v nouzi. Lidé si ji oblíbí a symbol jejího hříchu, písmeno „A“, tak nabude nového smyslu – je vnímáno jako počáteční písmeno slova angel (anděl, andělská)

Roger, který ví, kdo Arthur ve skutečnosti je, ho neustále, i bez jeho vědomí, trýzní a tím ještě více podlamuje jeho zdraví. Nakonec se rozhodne zakročit sama Hester a právě v klíčové lesní scéně vymyslí plán, že ona, Arthur a Perlička odplují lodí do Evropy. To se však nestane, neboť v den volby guvernéra se Arthur rozhodne vystoupit před sroceným lidem a veřejně doznat svoji vinu. Nedlouho poté umírá. Stejný osud stihne i Rogera. Do Evropy tak nakonec odplouvá pouze Perlička. Hester zůstane a zbytek života tráví tím, že pomáhá na okraji lesa těm, kdo to potřebují.

Pro celý příběh jsou klíčové čtyři hlavní postavy. Je to Hester, asi nejvýraznější ženská postava Hawthorneovy prózy. Její hříšnost není zcela jasná, neboť v ději existují dvě roviny, jak Hester vnímat: Z pohledu čtenáře se nám jeví jako žena silná a dobrá, zejména tím, že zasvětil svůj život pomoci těm, kdo to potřebují. V tomto ohledu je písmeno, které nosí na hrudi, skutečně znakem andělskosti. Další rovinou je to, jak sebe samotnou vnímá sama Hester. Zde narážíme na problém, neboť ona svého hříchu lituje, zároveň jí však dal dítě a po letech i postavení, kterého by možná nedosáhla – pomáhá, lidé si jí cení. Kdyby nebylo toho, co se v jejím životě odehrálo, možná by zapadla do průměrné nevýrazné šedi puritánské komunity. Zajímavý je i její vztah k symbolu, který je nucena nosit. I po letech, kdy je již Perlička dávno v Evropě a dva klíčoví muži jejího života jsou mrtví, stále nosí na sobě šarlatové písmeno. Je-li to na znamení hříchu nebo jako ozdoba, která ji ukazuje jako bytost andělskou, je pro čtenáře otázka, na kterou si musí odpovědět sám. Hawthorne mu tak zde, podobně jako v jiných svých dílech, dává opět možnost vlastní volby.

Další postavou je Hesteřin manžel, Roger, kterého Hester sama charakterizuje slovy: „*for the hatred that has transformed a wise and just man to a fiend! Wilt thou yet purge it out of thee, and be once more human?*“⁷² Roger v příběhu plní roli člověka,

⁷² Hawthorne, N., *The Scarlet Letter: a romance*, London: David Campbell, 1992, s. 180.

který čím více touží po uplatnění svého vlastního výkladu spravedlnosti, tím více upadá do temnoty a mění sám sebe ve zrůdu.

Ten, kdo se naopak snaží z temnoty vymanit, ale cítí, že to není možné, je Arthur Dimmesdale. Je otázkou, zda se cítí proklet za svůj hřích nebo je to tím, že nebyl dosud schopen zjevit pravdu o tom, kdo je skutečným otcem dítěte Hester. Proto sám sebe vidí jako muže dvojí tváře:

*...and then look inward, and discern the black reality of what they idolise? I have laughed, in bitterness and agony of heart, at the contrast between what I seem and what I am! And Satan laughs at it!*⁷³

Asi nejvíce problematickou postavou je pak Hesteřina dcera Perlička, která má jako dítě zcela zvláštní postavení. Je-li Hester člověk, který nalezne v lese útočiště a naučí se s tímto prostředím žít v harmonii, pak je Perla postava, která vnímá les jako svůj domov a nevidí v něm nic zlého (více v kapitole 8.2.4 na s. 59).

8.2.2 Prostor lesa

Les má na rozdíl od jiných Hawthorneových próz v *Šarlatovém písmenu* zcela zvláštní, specifickou roli. Zejména je třeba zdůraznit, že je to dáno i tím, že tentokrát se nejedná o povídkovou tvorbu, nýbrž román. Prostoru lesa je tak zde věnováno více pozornosti, ačkoli v celkovém rozsahu románu není tolik zastoupen. Hawthorne se však podrobněji věnuje popisu lesa v rámci jeho jednotlivostí, čímž mu dává podobu místa živoucího a oplývajícího rozmanitostí krásy. Zároveň se zde s tímto motivem setkáváme ve všech jeho možných kontextech.

Příběh se odehrává v polovině 17. století, nelze se tedy vyhnout chápání lesa jako místa, kde sídlí temné síly. Cesta skrze něj se tak stává pro Hester, stejně jako pro další Hawthorneovy postavy, odysseou, která v sobě nese napětí, tušení různých úskalí nebo má pouze vliv na mysl člověka, zastírá rozumné uvažování a nastoluje chmurné myšlenky:

It straggled onward into the mystery of the primeval forest. This hemmed it in so narrowly, and stood so black and dense on either side, and disclosed

⁷³ Hawthorne, N., *The Scarlet Letter: a romance*, London: David Campbell, 1992, s. 198.

*such imperfect glimpses of the sky above, that, to Hester's mind, it imaged not amiss the moral wilderness in which she had so long been wandering. The day was chill and sombre. Overhead was a gray expanse of cloud, slightly stirred, however, by a breeze; so that a gleam of flickering sunshine might now and then be seen at its solitary play along the path. This flitting cheerfulness was always at the further extremity of some long vista through the forest. The sportive sunlight—feebly sportive, at best, in the predominant pensiveness of the day and scene—withdrew itself as they came nigh, and left the spots where it had danced the drearier, because they had hoped to find them bright.*⁷⁴

Ne náhodou je les, který zpět vyvrhnul Rogera z indiánského zajetí a (i když to nebylo způsobeno pouze lesem, ale i situací, ve které se po svém návratu ocitl) pokládán za činitele jeho proměny. Roger je jako přízrak, má nové schopnosti a zkušenosti načerpané ze zajetí, je jako démon, jak ho nazvala sama Hester.

Roger však není jediný „démon“, který se v lese nachází. Tak například Perlička touží po tom, aby ji Hester vyprávěla pověst o jakémsi tajemném muži v černém:

*... he haunts this forest, and carries a book with him a big, heavy book, with iron clasps; and how this ugly Black Man offers his book and an iron pen to everybody that meets him here among the trees; and they are to write their names with their own blood.*⁷⁵

Ne náhodou tento muž v černém připomíná starce s hadí holí z povídky “Mladý hospodář Brown“. Les je v očích puritánů místo, kde se musí každý, kdo do něj vstoupí, setkat s d'áblem. Toto setkání je samozřejmě symbolické, jediný d'ábel, který les obchází, se nachází pravděpodobně v srdci toho, kdo do lesa vstupuje, jak ukázal i příběh Ethana Branda. V tradici a pověstech je však toto zlo zosobněno postavou Lucifera, Satana. Tyto pověry se samozřejmě nevyhýbají ani Hester, když do lesa vstupuje. Část života trávil v puritánské společnosti a, ať chce nebo ne, je jí poznamenána.

Později se však les ukazuje i v jiném světle, působí přívětivěji. Není již místem temnoty, spíše melancholie. Jeho jinou sféru objeví zejména Perlička, která není tolik

⁷⁴ Hawthorne, N., *The Scarlet Letter: a romance*, London: David Campbell, 1992, s. 190.

⁷⁵ tamtéž, s. 192.

poznávaná puritánskými dogmaty. Les vnímá jako organismus, který žije sám svým životem a tajně skrze skryté signály, řeč přírody, vede s člověkem dialog. Patrné je to zejména u motivu potůčku:

*"Oh, brook! Oh, foolish and tiresome little brook!" cried Pearl, after listening awhile to its talk, "Why art thou so sad? Pluck up a spirit, and do not be all the time sighing and murmuring!"*⁷⁶

Les *Šarlatového písmena* je však zejména místem osobní svobody, místem, kde není třeba se skrývat. Zde lze uskutečnit důležitá a tajná setkání a být skutečně tím, kým jsme se narodili:

*As a result, the symbolic territories of The Scarlet Letter become complex centres of gravity: clustering around them are all kinds of often conflicting moral implications. The forest, for example, may be a site of freedom, the only place where Hester and Dimmesdale feel at liberty to acknowledge each other.*⁷⁷

Les je jediné místo, kde se mohou Hester a Arthur svobodně setkat, aniž by byli vystaveni zraku společnosti nebo Rogerově snaze o pomstu. Les se tak jeví jako místo upřímnosti, místo, kde již člověk není na hranici dvou světů, jak tomu dosud bylo u Hester, žijící na okraji lesa. Zde v lese dochází ke klíčové proměně hrdinů, tady se zbaví své přetvářky a symbolické masky (Hester na sobě dokonce na krátkou chvíli nemá znak šarlatového písmena) a učiní rozhodnutí, které určuje jejich další život.

8.2.3 Hester a proměny v lese

Pro celkové vyznění příběhu je důležité i to, že Hawthorne mu dal podtitul románu. Jaký význam to má, vysvětluje Henry James, další známý americký spisovatel a Hawthorneův obdivovatel:

⁷⁶ Hawthorne, N., *The Scarlet Letter: a romance*, London: David Campbell, 1992, s. 193.

⁷⁷ Gray, R., *A History of American Literature*, Blackwell Publishing Ltd, 2004, s. 205.

*Finally, Hawthorne was, he confessed in the 'Preface' to The House of the Seven Gables, an author of romances rather than novels. 'When a writer calls his work a Romance,' he pointed out, 'it need hardly be observed that he wishes to claim a certain latitude'; he asks to be allowed to deviate, rather more than usual, from the illusion of reality and to cloak his subject in 'some . . . legendary mist.'*⁷⁸

Příběh má vsutku silné alegorické vyznění. Hester lze vnímat jako biblickou Evu⁷⁹, která byla za svůj hřích vyhnána z ráje. Na ten však musíme nahlížet očima puritánů, neboť rájem se zde myslí jejich obec, společnost. Za svoje hříchy je Hester označena znamením, které jí má přinést veřejnou potupu, raději se tedy ze společnosti stáhne. Žije na okraji lesa, což poukazuje na to, že sama není schopná se ze společnosti vyčlenit úplně. Les a příroda jí sice přinášejí určitou míru svobody, nicméně stále znamenají vyhnanství. Celá léta však tráví tím, že pomáhá lidem a získává si jejich sympatie. To proměňuje i ji samotnou:

*All the world had frowned on her—for seven long years had it frowned upon this lonely woman—and still she bore it all, nor ever once turned away her firm, sad eyes. Heaven, likewise, had frowned upon her, and she had not died.*⁸⁰

To, že Hester snáší s pokorou svůj úděl, v ní probouzí netušené stránky její osobnosti. Podobně jako se Thoreau měnil v nového Adama a příroda se mu postupně otevírala jako nový ráj, tak se i Hester proměňuje v novou Evu, odlišnou od té, která byla před lety vyhnána z puritánské společnosti. Rájem nyní není obec, kolonie, ale příroda a les, kde dojde Hester své konečné proměny.

Les se za dobu, kterou Hester strávila v jeho blízkosti, stal místem útěchy. Když je zde společně s Arthurem, je těžké odejít. Les osvobozuje od přetvářky, nakonec i od šarlatového písmena, které, jak bylo již zmíněno, Hester na krátkou chvíli odhodí:

And yet they lingered. How dreary looked the forest-track that led backward to the settlement, where Hester Prynne must take up again the burden of her

⁷⁸ Gray, R., *A History of American Literature*, Blackwell Publishing Ltd, 2004, s. 201.

⁷⁹ viz Gray, 2004.

⁸⁰ Hawthorne, N., *The Scarlet Letter: a romance*, London: David Campbell, 1992, s. 202.

*ignominy and the minister the hollow mockery of his good name! So they lingered an instant longer. No golden light had ever been so precious as the gloom of this dark forest. Here seen only by his eyes, the scarlet letter need not burn into the bosom of the fallen woman!*⁸¹

Klíčová scéna, ve které se naplno ukáže hrdinčina proměna, se odehrává v kapitole, jež nese slovo les dokonce v názvu – „A Forest Walk“.

Sama Hester zde začne dokonce obhajovat lesní prostředí před lidskou společností. Jeví se jí jako alternativa, je možné sem utéct. V lese je možné setrvat anebo jím projít na druhou stranu: cesta skrze něj však tentokrát nevede do srdce temnoty, ale jen dál, do jiné části světa, kde by mohla ona a Arthur začít žít nový život, čistý a nevinný, bez jakéhokoli znamení jako je šarlatové písmeno:

*Doth the universe lie within the compass of yonder town, which only a little time ago was but a leaf-strewn desert, as lonely as this around us? Whither leads yonder forest-track? Backward to the settlement, thou sayest! Yes; but, onward, too! Deeper it goes, and deeper into the wilderness, less plainly to be seen at every step; until some few miles hence the yellow leaves will show no vestige of the white man's tread. There thou art free! So brief a journey would bring thee from a world where thou hast been most wretched, to one where thou mayest still be happy!*⁸²

Hester dokonce přijímá svět lesa za svůj natolik, že Hawthorne ji neváhá přirovnat k domorodým obyvatelům Ameriky: „*Her intellect and heart had their home, as it were, in desert places, where she roamed as freely as the wild Indian in his woods*“⁸³

Hester se jeví náhle jako silná a plná života. Ukáže se také její skrytá krása. Jako by les pomohl odhalit nějakou její netušenou stránku. Podobně jako u Coopera, les je zde činitelem lidské proměny. Mění člověka v osobu lepší, statečnější a více zocelenou. Stejně jako u Thoreaua je les místem krásy, chrámem přírody, jedině zde je člověk skutečně takový, jaký je.

⁸¹ Hawthorne, N., *The Scarlet Letter: a romance*, London: David Campbell, 1992, s. 203.

⁸² tamtéž, s. 204.

⁸³ tamtéž, s. 207.

8.2.4 Dítě u potoka: role Perličky

V celém příběhu hraje také velmi důležitou roli Perlička, dcera Hester a Arthura. Podstata její povahy vyniká nejvíce právě v lesních scénách románu. Postavě dítěte se zde dostává až symbolické funkce.

Perlička působí na čtenáře zejména dojmem odvahy a jakési přirozenosti. Není zatížena náboženskými dogmaty a předsudky společnosti. To se nejvíce projevuje právě v lese, kde se pohybuje naprosto přirozeně. Je to ostatně Perlička, která touží od matky slyšet pověst o muži v černém, který obchází les. Při zmínce o něm by každý správný puritán pocítil bázeň, Perlička však naopak touží muže vidět: *„But if it be the Black Man, wilt thou not let me stay a moment, and look at him, with his big book under his arm?“*⁸⁴

To, že Perlička necítí bázeň před mužem z legend, nám kromě jiného napovídá i o její dobromyslné povaze. Perlička vnímá život v jeho prostotě. Na rozdíl od jiných Hawthorneových postav nevstupuje do lesa až v pozdějším věku, aby se zde dočkala krutého odhalení svého já. Perlička se již zná. Dokázala se sžít se světem přírody a zdá se, že ji zde nemá co překvapit. Neočekává všude hned jen zlo a ohrožení. Ba naopak. Hester má s Perličkou věčné trápení, neboť dítě se baví různými hrami a pohybuje se v divokém prostředí naprosto přirozeně.

Patrný je i kontrast vnímání lesa, když do něj Hester a Perlička vcházejí, aby se zde pokusily setkat s Dimmesdaelem. Zatímco pro Hester je les zpočátku místem, kde ji čeká temnota a nic dobrého, Perlička je zde neustále v kontaktu s něčím živým. Hawthorne ji často staví do slunečního světla, aby ještě více podtrhl její podstatu:

*“Mother,” said little Pearl, “the sunshine does not love you. It runs away and hides itself, because it is afraid of something on your bosom. Now, see! There it is, playing a good way off. Stand you here, and let me run and catch it. I am but a child. It will not flee from me—for I wear nothing on my bosom yet“*⁸⁵

Lesní prostředí se v románu jeví jako místo plné života. Skládá se z jednotlivostí, které tvoří jeden velký celek, chrám přírody. Je to les, co sám jakoby poznává podstatu

⁸⁴ Hawthorne, N., *The Scarlet Letter: a romance*, London: David Campbell, 1992, s. 194.

⁸⁵ Tamtéž, s. 190.

člověka a buď se rozhodne mu jeho pouť prosvítit světlem, nebo zakrýt temnotou. V tomto případě se zdá, jako by les měl Perličku vskutku rád:

The great black forest—stern as it showed itself to those who brought the guilt and troubles of the world into its bosom—became the playmate of the lonely infant, as well as it knew how. Sombre as it was, it put on the kindest of its moods to welcome her. ⁸⁶

Perlička sama se zdá být symbolem zrození nového člověka. Jestliže Hester a Arthur jsou v podstatě lidmi světa, který les démonizuje, tak Perličku lze vnímat jako symbol pádu tohoto světa. Jako by byla předzvěstí příchodu „Thoreauova nového Adama“, který odhalí skutečnou tvář přírody, zboří náboženská dogmata a otevře ostatním oči. Ukáže jim, že ráj není pouze uvnitř kolonie, ale všude tam, kde se ho člověk pokusí vidět, nebo kam se ho člověk rozhodne sám vnést.

Dítě je plodem určitého odpadlictví od puritánské víry a všech společenských předsudků, je dcerou lidí, kteří porušili základní pravidla společnosti, a přesto se rozhodli po letech v tomto porušení setrvat i v budoucnu. Perlička jakožto symbol budoucnosti a plod činů svých rodičů se pak opět nejvíce projeví v lese. Je to v momentě, kdy má přijít na zavalání k Hester a Dimmesdaleovi, avšak mezi nimi a jí se nachází potok a ona na ně shlíží s druhého břehu. Zvláštní symboliky této pózy se všimne právě Dimmesdale: „*I have a strange fancy,*“ *observed the sensitive minister, "that this brook is the boundary between two worlds, and that thou canst never meet thy Pearl again“* ⁸⁷

Jak se tedy zdá, přesto, že Hester a Arthur jsou rozhodnuti žít dál svobodně a podle své touhy, jediný, kdo nakonec vstoupí na druhý pomyslný břeh, do jiných časů a jiného světa, je Perlička. Dítě symbolizuje novou éru, oddělenou od Hester a Arthura. Nakonec je to také pouze ona, kdo opustí kolonii a odpluje do Evropy. Své rodiče zanechá tam, kde spáchali svůj hřích. Sama je sice dítětem hříchu, avšak pouze toho, který odsoudila společnost. Perlička je totiž především dítětem přirozenosti člověka a jeho nejvyšších citů, zbavených předsudků nebo hledání temnoty tam, kde vůbec ve skutečnosti ani není (zde prostředí lesa zbavené své démonizace).

⁸⁶ Hawthorne, N., *The Scarlet Letter: a romance*, London: David Campbell, 1992, s. 212.

⁸⁷ Tamtéž, s. 216.

8.2.3 Les a ženy: etický a estetický aspekt

Hranice mezi světem lidí a světem lesa, kde se Hester usídlila, nám slouží také jako symbolické setrvání na hranici mezi společností a přirozeností. Tím, že zde Hester setrvává, poukazuje na fakt, že sama není rozhodnuta, kam vlastně patří. Teprve až v závěrečných kapitolách románu se odváží hlouběji do lesa, aby zde objevila svoji skutečnou podobu.

Proměna, kterou zde prodělá, se v porovnání s jinými Hawthorneovými postavami, které se odvážily do lesa, jeví jako pozitivní.

U Hawthornea vůbec narážíme na specifickou roli žen ve spojení s otázkami etickými i estetickými. Muži v jeho dílech v lese většinou selhávají. Hester jakožto ženě se to nestane. Spojení ženy, krásna a etických otázek spojených s přírodou nejvíce vyniká právě v Šarlatovém písmenu.

Podobně jako u Coopera zde les zastupuje důležitý aspekt formování člověka. Les lidskou duši mění, ale především obohacuje. V prostředí lesů se upevňuje smysl pro samostatné jednání. Hester jakožto žena to má v tomto ohledu těžší. Je více ohrožená, přesto nese svůj úděl statečně a jako nejlepší volbu své další činnosti vidí pomoc druhým. Místo, aby se nechala ze společnosti vyhnat a odešla do temných lesů, kde by pokračovala ve svém odpadlictví a proměnila se v další typickou postavu, kterou puritáni odsuzovali, čarodějnicí, tak v sobě nalezne solidaritu. Pokud se odehrálo někdy nějaké zlo, Hester ho oplatí dobrem. Les v ní zároveň probudí větší odvahu. Při setkání s Arthurem se nebojí odhodit šarlatové písmeno a jako prorok vyjevit svému milenci jejich lepší budoucnost, pryč od společnosti, v níž až dosud setrvali.

Jak jsme viděli, les také proměnil Hester, krásné a přirozené stvoření, po fyzické stránce. Je to však symbol toho, že tyto aspekty krásy a dobra si do lesa odnesla sama Hester. Její city byly čisté, neprovinila se proti přirozenému řádu. Navíc se rozhodla lidem pomáhat. Jako žena měla určitý nadhled, byla schopná solidarity. Když vezmeme v úvahu, že i solidarita může být určitým druhem lásky, dostáváme se přímo k pojmu krásno. Protože láska, to je krásno a dobro, a takové jsou ve většině případů i Hawthorneovy ženy.

9. Závěr

Cílem této práce bylo zjistit, jakou roli hraje les ve vybraných dílech Nathaniela Hawthornea. Rozbor děl s „lesní“ tematikou prokázal mnoho společných rysů těchto próz.

Nathaniel Hawthorne se jeví jako autor, který dokáže svébytným způsobem uchopit téma americké národní mytologie, založené na snu o nalezení ráje na zemi, vybudování nové lepší společnosti. To vše se však odehrává tváří v tvář divoké neprozkoumané krajiny, která má jeden významný dominantní prvek – les. Právě toto prostředí je pro Hawthornea typické. Mnoho z jeho povídek a dokonce i jeho nejslavnější román, *Šarlatové písmeno*, se odehrává právě v lese nebo jsou zde umístěny klíčové momenty a zvraty v ději.

Vezmeme-li v úvahu, že každé Hawthorneovo dílo má nějaký přesah a postavy jeho příběhů musí projít složitým morálním vývojem, nelze se k Hawthorneovi vyjádřit jinak, než že jeho díla mají silný etický podtext. To se samozřejmě týká i prostoru lesa. V každém z výše analyzovaných literárních děl je však etický aspekt lesa jistým způsobem odlišný.

Tvorba Nathaniela Hawthornea byla silně ovlivněna dobou, ve které žil, a také tím, že pocházel z rodu s puritánskými předky. Jak zmiňují někteří autoři, vědomí toho, že jeho rodina se v minulosti podílela na fanatickém honu na čarodějnice, ho silně ovlivnilo a přivedlo na dráhu spisovatele. Ať tomu bylo jakkoli, jedno je jisté: vědomí hříchu silně zakořeněného v člověku a kritika puritánské víry výrazně ovlivnily výběr literárních témat, kterým se věnoval

Nejinak tomu bylo u vztahu člověka a lesa. Uchopení tématu lesa a jeho vyjádření pomocí literatury se u Hawthornea ukazuje jako velmi komplexní. Les – to je srdce temnoty, symbol lidského hříchu, zároveň je však možné sem od společnosti odejít a najít útočiště.

Jako nebezpečné a zlé místo je les popsán v povídce „Mladý hospodář Brown“. Zde odpovídá typickému demonizovanému lesu puritánů. Je protikladem puritánské obce, stává se místem, v němž je člověk sváděn ďáblem. Zároveň jsme se, stejně jako hrdina, dočkali odkrytí pravdy o tom, jaká přetvářka ve společnosti panuje a že v srdci každého z nás, ať se považuje za sebelepšího a vzornějšího příslušníka své společnosti, se nachází slabé místo, kde se lze setkat s ďáblem a podlehnout jeho svodům. Těm nakonec podléhá i sám Brown. Z lesa se do vesnice nakonec vrací zpět, místo aby

ji opustil, a tak je nucen sám sebe uvrhnout do stejné role, kterou podle něj hrají i ostatní – život s vědomím vlastní hříšnosti ve svém nitru. Toto vědomí stojí proti prezentaci sebe samotného jakožto vzorného občana a poctivého člověka.

Smysl díla můžeme vidět i ve ztrátě nevinnosti – tento motiv se ukázal být taktéž klíčový ve spojitosti s prostorem lesa. Sám les má totiž v Hawthorneově díle skrytou moc měnit myšlení a jednání postav. Někdy je to dokonce i on, kdo je určujícím faktorem tohoto jednání. Probouzí v lidech pro ně zatím neznámé stránky jejich lidství. To, že v sobě objeví prvotní hřích přenášený z generace na generaci, je pak symbolickým dovršením ztráty jejich domnělé nevinnosti. Tato témata byla asi nejlépe zpracována v povídkách “Pohřeb Rogera Malvina“ a “Ethan Brand“.

V “Pohřbu Rogera Malvina“ je to vědomí přirozené lidské slabosti, ústup před povinností a lež, která nakonec hlavní postavu donutí vykonat na znamení svého pokání krutou oběť ve formě vraždy svého syna. Les se jeví jako místo, které v člověku nakonec probudí jeho horší a sobečtější stránku, jež káže z temnoty lesa odejít, namísto toho, aby člověk setrval a pomohl druhovi v nouzi.

Povídka “Ethan Brand“ nám pak ukazuje les jako místo setkání, které se však odehraje v našem nitru. Tichý a klidný prostor lesa zde nutí hlavního hrdinu k tomu vést dialog sám se sebou, přičemž se dostává do stále temnějších zákrutů své mysli. Čím více poznává, tím více touží po větším vědění. Jeho snahou je najít největší lidský hřích. Tomuto hledání zasvětil značnou část svého života, aby se posléze po letech do lesa opět vrátil se zjištěním, že největší lidský hřích se nachází přímo v něm samém, v jeho vlastním srdci.

Hawthorneovo dílo se nám však ukázalo i z druhé stránky – les plnil funkci místa, do kterého je možné utéct od společnosti. Přesto i zde nám Hawthorne předkládá prvky, které zdánlivou harmonii lesa narušují.

V krátké povídce “Májka na Veselém vrchu“ to jsou puritáni, kteří do lesa vniknou a naruší spontánní oslavy máje prostého a náboženskými dogmaty nezatíženého lidu. Les zde má blíže k transcendentalistické tradici americké literatury, která vidí toto prostředí jako místo jediného opravdového štěstí a svobody. Hawthorne však nakonec, místo aby zdůraznil obdivuhodné prvky lesa, tento obraz naruší něčím, co sem přichází zvnějšku. Není však zcela jasné, zda to vnímá jako nešťastný akt porušení svobody, nebo je na straně puritánů jako lidí, kteří sice les démonizují, ale nečiní z něj místo pohanských rituálů.

V románu *Šarlatové písmeno* se pak les jako útočiště vyjevuje v obraze místa krásného, ve kterém lze nalézt štěstí. Přesto je pobyt v něm vynucený. Hester, hlavní protagonistka díla, sice nalézá v lese klid, ovšem jen za cenu toho, že je s potupou vyhnána za své hříchy z puritánské obce. V tomto ohledu se Hawthorneovo vidění lesa jako útočiště liší od transcendentalistů, neboť ti do lesů směřovali dobrovolně.

Analýza uvedených prací N. Hawthornea nám umožnila blíže poznat vztah člověka a rozsáhlého prostoru lesa, se kterým byl v neustálém kontaktu, v jeho specifické podobě – z pohledu americké literatury.

Jak jsme mohli vidět, pro N. Hawthornea byl tento vztah spíše konfrontací než poklidnou symbiózou. Konfrontace mezi lesem a člověkem byla však očima spisovatele vnímána mnohdy velmi složitě. Často nabyla až symbolického významu. Souhrnně řečeno, v díle N. Hawthornea má les velmi silný etický aspekt. Je to les, co nutí člověka stanout tváří v tvář sám sobě, činit závažná morální rozhodnutí a hledat pravdu, i za cenu cesty do nejtemnějších koutů lesa nebo své duše. Tvorba Nathaniela Hawthornea nám často více než jasné odpovědi nabízí další nové otázky. Díky jejich univerzálnosti je v tomto ohledu jeho dílo stále přitažlivé, aktuální a vyznačuje se silnou nadčasovostí.

10. Summary

The diploma thesis tries to analyse one of the typical features of Nathaniel Hawthorne's literary work – the theme of forest and its ethical aspects.

At first it was necessary to show the theoretical base of the topic – the relationship between man and nature, especially forest.

The space of forest is really important for human culture. Forests are the source of human subsistence. A lot of legends are situated there. The forest is the place, where man imports his faith, his hope. It is also a dark place full of superstitions. The forest is often reflected also as a place full evil.

This special relationship projected also into literature, especially the American one. It is one of its biggest and most frequent themes having its origin in American history. When the first settlers arrived in the North America the barrier of wood was the first thing that they could see there.

What is very important is the fact that in American literature there are two dominant ways how to perceive wood. The first way shows us the forest as a very dangerous place. Forest is full of evil. There are a lot of Indians or demons too. Especially for Puritans the forest represents dark and gloomy place without God. It is true opposition to life in village, colony.

In the second way, the forest is perceived as a beautiful place. Especially the literature of transcendentalism shows the forest as the place, where we can hide and find the alternative of human society. There is no evil in the forest.

Nathaniel Hawthorne was able to describe forest by all means. In his work the forest is the darkest place of all but it can represent the symbol of beauty too.

However the forest as a dark and dangerous place is more frequent in Hawthorne's literature.

We can see it in shorts stories "Young Goodman Brown", "Roger Malvin's Burial" and "Ethan Brand". Although the forest is shown as the dark place in all these stories, we can find some difference in them. In "Young Goodman Brown" we can see the typical puritan demonizing of the forest. Despite the fact that it is dangerous to enter the forest, the main character enters this area and finds evil there. There is the possibility of double interpretation because of a dream sequence, when we do not know what is real. The short story can be regarded as the symbol of finding evil both in the human society and inside every individual human being.

The forest is especially the place of choice. Both in “Young Goodman Brown“ and “Roger Malvin’s Burial“ we can see that the main characters have to make a decision. In both stories these characters fail to pass this symbolic exam. Hawthorne evolves the similar theme in “Ethan Brand“. The forest is the place where a human finds the principle of sin. Ethan Brand finally finds the sin inside himself. He is a typical character who failed in the forest and finds the worst aspect of his own soul.

Hawthorne was also the author who was able to see the forest as a beautiful place where a human soul can find freedom. We can see it in the short story “The Maypole of Merry Mount“. The forest becomes the place of happiness and symbolizes the opposition to the strict puritan society.

The setting of the forest has the different function in Hawthorne’s well-known novel *The Scarlet Letter*. Although the forest is a beautiful and calm place, staying inside seems to be constrained for the main hero at the beginning. There is tension between the typical puritan dark forest and its true beauty. Finally the main character finds the forest beautiful and declares that it can be good alternative to the human society. She finds the forest even better than her own colony.

The analysis of Hawthorne’s short stories and one novel enabled us to discover the relationship between man and the forest. As we have seen, this relationship is based on confrontation. Moreover, there is always some moral choice. Hawthorne’s works force us to ask new questions. This makes his literary legacy dateless.

11. Bibliografie

11.1 Primární literatura

Hawthorne, N., *Young Goodman Brown and Other Tales* (ed. B. Harding), Oxford University Press, 2009.

Hawthorne, N., *The Scarlet Letter: a romance*, London: David Campbell, 1992.

Hawthorne, N., *Mateřské znaménko*, ed. Martin Procházka, Praha: Odeon, 1988.

Irving, W., *The Legend of Sleepy Hollow and Rip Van Winkle*, Lightning Source Inc, 2009.

Thoreau, H. D., *Walden, or, Life in the Woods*, London: David Campbell, 1992.

11.2 Sekundární literatura

Eliade, M., *Mýtus o věčném návratu*, Praha: Oikoymenth, 1993.

Frazer, J. G., *Zlatá ratolest*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2007.

Gray, R., *A History of American Literature*, Blackwell Publishing Ltd, 2004.

Hilský, M., ed., *Od Poea k postmodernismu: proměny americké prózy*, Praha: Odeon, 1993.

Hodrová, D., *Román zasvěcení*, Jinonice: H & H, 1993.

Hodrová, D., *Poetika míst*, Jinonice : H & H, 1997.

Kaul, A.N., ed., *Hawthorne: A Collection of Critical Essays*, 1966.

Le Goff, J., *Středověká imaginace*, Praha: Argo, 1998.

Lewis, R. W. B., *The American Adam (Innocence, Tragedy and Tradition in the Nineteenth Century)*, Chicago: The University of Chicago Press, 1955.

Lovecraft, H. P., *Supernatural Horror in Literature*, New York: Dover Publication, 1973.

Peprník, M., *Topos lesa v americké literatuře*, Brno: Host, 2005.

Procházka, M., *Lectures on American Literature*, Praha: Karolinum, 2002.

Procházka, M., Hrbata, Z., *Romantismus a romantismy*, Praha: Karolinum, 2005.

Procházka, M., “ ‘The somber spirit of our forefathers’: Colonial History and Myth in Hawthorne’s Tales and Sketches“, *Philologica Pragensia* 30 (Praha: ČSAV, 1987), s. 9-16.

Raková, S., *Dobrodruzi, puritáni a Indiáni : Angličané v Novém světě*, Praha: Libri, 1998.

Turner, F., *The Making of an American Literary Landscape*, Washington, D.C.: Island Press, 1989.

Vančura, Z., *Pohledy na anglickou a americkou literaturu*, Praha: Odeon, 1983.

11.3 Internetové zdroje

http://en.wikipedia.org/wiki/Salem_witch_trials

<http://www.gutenberg.org/files/513/513-h/513-h.htm#ethan>